

**Rapport fra flyvende attaché mission til Aserbajdsjan,
Armenien og Rusland**

**Belysning af forholdene for de armenske og azeriske mindretal
og andre forhold**

14. juni – 1. juli 2000

Udlændingestyrelsen

Indholdsfortegnelse

1. KOMMISSORIUM.....	5
2. HISTORISK OG POLITISK BAGGRUND	7
3. ASERBAJDSJAN	9
3.1 FLYGTNINGESITUATIONEN	9
3.2 EMIGRATION	9
3.3 KORRUPTION.....	10
3.4 GENERELLE MENNESKERETLIGE FORHOLD FOR ARMENIERE I ASERBAJDSJAN.....	10
3.4.1 Demografi	10
3.4.2 Sociale forhold	12
3.4.3 Menneskeretlige forhold	13
3.5 ANDRE ETNISKE MINORITETER.....	14
3.6 GENERELLE MENNESKERETLIGE OG RETSLIGE VILKÅR FOR HOMOSEKSUELLE.....	16
3.7 RETSLIGE VILKÅR.....	16
3.7.1 Retssystemet.....	16
3.7.2 Statsborgerskab	17
3.8 DOKUMENTER.....	18
3.9 IND OG UDREJSEFORHOLD.....	19
4. ARMENIEN	20
4.1 FLYGTNINGESITUATIONEN, HERUNDER STATSBOGERSKAB.....	20
4.2 EMIGRATION	21
4.3 KORRUPTION.....	22
4.4 GENERELLE MENNESKERETLIGE FORHOLD FOR AZERIER I ARMENIEN	22
4.5 ANDRE ETNISKE MINORITETER.....	23
4.6 GENERELLE MENNESKERETLIGE OG RETSLIGE VILKÅR FOR HOMOSEKSUELLE.....	25

4.7 DELTAGELSE I VALGSVINDEL.....	26
4.8 MILITÆRFORHOLD	27
4.8.1 Amnesti og straffeforhold	28
4.8.2 Alternativ militærtjeneste.....	28
4.8.3 Jehovas vidner og militærtjeneste	29
4.9 FIDAI GRUPPER OG DEN PAN-ARMENSKE NATIONALE BEVÆGELSE.....	30
4.10 RETSLIGE VILKÅR.....	30
4.10.1 Retssystemet.....	30
4.10.2 Dødsstraf.....	31
4.10.3 Ombudsmandsinstitutionen.....	31
4.11 DOKUMENTER.....	31
4.12 IND OG UDREJSEFORHOLD.....	32
5. NAGORNO KARABAKH	34
5.1 MILITÆRE FORHOLD.....	34
5.2 STATSBOGERSKAB	35
5.3 DOKUMENTER.....	35
5.4 IND- OG UDREJSEFORHOLD	36
6. RUSLAND	37
6.1 GENERELLE MENNESKERETLIGE FORHOLD FOR DE AZERISKE OG ARMENSKE MINDRETAL.....	37
6.2 RETSLIGE VILKÅR.....	37
6.2.1 Flygtningestatus	37
6.2.2 Opholdstilladelse og registrering	38
6.2.2.1 Midlertidig Registrering.....	39
6.2.2.2 Permanent Registrering.....	40
6.2.3 Statsborgerskab	41
6.2.4 Dokumenter.....	42
6.2.5 Kontrolforanstaltninger og strafferetlige konsekvenser overfor personer med illegalt ophold	42
6.3 IND- OG UDREJSEFORHOLD	43

7. KILDEFORTEGNELSE.....	44
7.1 ASERBAJDSJAN	44
7.2 ARMENIEN.....	44
7.3 NAGORNO KARABAKH.....	45
7.4 RUSLAND	45
8. BILAG.....	47
BILAG 1	48
BILAG 2	49
BILAG 3	50
BILAG 4	51
BILAG 5	55
BILAG 6	62
BILAG 7	64
BILAG 8	68
BILAG 9	70
BILAG 10	72

1. Kommissorium

Udlændingestyrelsen foretog i perioden 14. juni til 1. juli 2000 en flyvende attaché mission til Aserbajdsjan, Armenien og Rusland i henhold til følgende kommissorium:

Delegationen skal i en fact-finding rapport efter møder med relevante myndigheder, internationale og nationale organisationer, advokater og NGO'er m.v. belyse følgende:

- Generelle menneskeretlige forhold for azerier i Armenien og armeniere i Aserbajdsjan, for personer i blandede ægteskaber og for personer af blandet etnisk oprindelse.
- Retslige vilkår for azerier i Armenien og armeniere i Aserbajdsjan, for personer i blandede ægteskaber og for personer af blandet etnisk oprindelse mht. opholdstilladelse, statsborgerskab, flygtningestatus og udstedelse af dokumenter.
- Forhold omkring udstedelse af dokumenter i den armenske enklave Nagorno Karabakh i Aserbajdsjan, herunder hvilke myndigheder, der er ansvarlige for dokumentudstedelse.
- Generelle menneskeretlige forhold i Rusland for personer, der tidligere er flygtet fra Aserbajdsjan og Armenien.
- Retslige vilkår i Rusland for flygtninge fra Aserbajdsjan og Armenien, deres mulighed for at erhverve sig legalt ophold, herunder flygtningestatus, opholdstilladelse (herunder registrering, den såkaldte propiska) og statsborgerskab, samt eventuelle konsekvenser ved illegalt ophold, herunder eventuel deportation.
- Ind og udrejseforhold i Aserbajdsjan og Armenien, herunder indrejseforhold for afviste asylansøgere.
- Generelle menneskeretlige og retslige forhold og vilkår for medlemmer af trossamfundet Jehovas Vidner i Armenien, herunder værnepligt og mulighed for alternativ tjeneste samt straffepraksis i forbindelse med militærnægtelse.
- Generelle menneskeretlige og retslige forhold og vilkår for homoseksuelle i Aserbajdsjan og Armenien.

Delegationen afholdt møder med ambassader, internationale organisationer, nationale menneskerettighedsorganisationer og myndigheder i Baku og Sumgait i Aserbajdsjan, i Moskva i Rusland og i Jerevan i Armenien samt med myndigheder i Stepanakert i Nagorno Karabakh (jfr. kort over Aserbajdsjan, Armenien og Nagorno Karabakh i bilag 1, 2 og 3). Delegationens ønske om et møde med OSCE's¹ repræsentanter i Nagorno Karabakh kunne ikke opfyldes, da OSCE's repræsentanter efter det nyligt afholdte valg i Nagorno Karabakh var bortrejste.

¹ OSCE - Organisation for Security and Cooperation in Europe.

Delegationen blev overalt godt modtaget. Ved de fleste møder med myndigheder og nationale menneskerettighedsorganisationer blev der brugt tolk. I Aserbajdsjan ønskede en vestlig ambassade at være anonym, og i Armenien ønskede en vestlig ambassade ligeledes at være anonym.

2. Historisk og politisk baggrund

Armenien, Aserbajdsjan og Georgien indgik efter oktoberrevolutionen i 1917 i den kortvarige såkaldte Transkaukasiske Komité. Efter 1918 blev landene selvstændige, dog var Aserbajdsjan delvis okkuperet af engelske tropper, som trak sig ud i august 1919. Alle tre lande blev imidlertid besat af den Røde Hær, og i 1922 blev de sammensluttet i den Transkaukasiske Sovjetrepublik. Den eksisterede indtil 1936, hvorefter landene hver især fik status som selvstændige sovjetrepublikker. Med Sovjetunionens opløsning i 1991 blev Georgien selvstændigt i april, Armenien i september og Aserbajdsjan i oktober 1991.

I april 1921 blev der som led i en venskabsaftale mellem Sovjetrusland og Tyrkiet indgået en aftale om, at enklaven Nakhichevan, der ligger mellem Armenien og Iran, skulle indlemmes under Aserbajdsjan og have status som autonomt område (oblast).

Nagorno Karabakh, der før konflikten havde en befolkning på 170.000, hvoraf 120.000 var armeniere og resten azerier², havde indtil oprettelsen af den Transkaukasiske Sovjetrepublik været et omstridt område. Til trods for, at det Sovjetiske Bureau for Kaukasiske Anliggender i juni 1921 havde besluttet, at området fremtidigt skulle høre under Armenien, blev området alligevel indlemmet under Aserbajdsjan, hvor det i 1923 fik status som autonomt område (oblast).³ Flere gange derefter søgte beboerne forgæves de centrale myndigheder i Moskva om at blive indlemmet i Armenien.

Med Sovjetunionens begyndende opløsning anmodede Nagorno Karabakh i 1988 endnu engang de øverste sovjetter i Armenien, Aserbajdsjan og Rusland om at blive indlemmet i Armenien. Da ansøgningen atter blev afvist kom det til omfattende armenske demonstrationer i såvel Karabakh som i hovedstaden Jerevan i Armenien. Azerierne begyndte at forlade Armenien, og da rygter om, at de undervejs var blevet angrebet af armenier, bredte sig, kom det som hævn til anti-armenske pogromer i byen Sumgait (aserbajdsjansk Sumqyit), hvor 26 armeniere blev myrdet. De fortsatte demonstrationer og strejker i Karabakh og indførelsen af undtagelsestilstand i Baku, hovedstaden i Aserbajdsjan, førte til, at 14.000 armeniere i slutningen af 1988 havde forladt Aserbajdsjan og 80.000 azerier Armenien. På grund af urolighederne nedlagde den sovjetiske regering i januar 1989 de lokale myndigheder i Karabakh og erstattede dem med en særlig administrativ komité, som skulle referere direkte til det sovjetiske ministerråd og ikke til den aserbajdsjanske regering. Det kunne ikke forhindre, at Karabakh udråbte sig som en selvstændig stat, og at det øverste sovjet i Armenien den 1. december 1989 erklærede Karabakh for armensk territorium. Aserbajdsjan reagerede ved at sætte Karabakh og Armenien under økonomisk blokade, hvilket især fik vidtrækkende konsekvenser for energiforsyningen. I løbet af 1991 tiltog de voldelige sammenstød i

² Der skelnes mellem azerier, som er den etniske benævnelse, og aserbajdsjanere, som er benævnelsen for statsborgere i Aserbajdsjan, og som ikke nødvendigvis er etniske azerier, men som også kan være armeniere.

³ Ifølge officiel historieskrivning i Karabakh blev området i december 1920 anerkendt som et selvstændigt stat af Aserbajdsjan, efter at Aserbajdsjan var blevet besat af den Røde Hær. Beslutningen blev omgjort den 5. juli 1921 af det Kaukasiske Bureau under det bolsjevistiske partis centralkomite. (Jfr. The Nagorno Karabakh Conflict: Facts and Evidence. Udgiven af Nagorno Karabakh. Ingen anførsel af udgivelsesdato.)

Karabakh og i grænseområderne trods forsøg på mægling fra Sovjetunionen, som selv var under opløsning. Da Sovjetunionen endegyldigt blev opløst i december 1991 og Armenien og Aserbajdsjan blev selvstændige suveræne stater samme år intensiveredes de voldelige konflikter. Aserbajdsjanske tropper angreb Stepanakert, hovedstaden i Karabakh, og armenske tropper belejrede byen Shushi (Shusha), der hovedsageligt var beboet af azerier. I en offensiv i maj 1992 lykkedes det Karabakhs tropper at generobre Stepanakert og Shushi og at erobre Lachin dalen. Dermed blev der åbnet en korridor og skabt direkte adgang mellem Karabakh og Armenien.

I en modoffensiv frem til oktober 1992 generobrede aserbajdsjanske tropper dele af det nordlige og østlige Karabakh, men ikke Lachin korridoren. Modsat erobrede tropper fra Karabakh fra februar 1993 aserbajdsjanske områder vest og syd for Karabakh.

Armenien beskyldte Aserbajdsjan for at føre krig uden at have udstedt en krigserklæring og appellerede til underskriverne af den kollektive sikkerhedstraktat blandt SNG-landene om at gribe ind. I juni 1993 nedsattes den såkaldte Minsk-gruppe, som under italiensk ledelse bestod af ni OSCE lande, og en fredsplan, som dog hurtigt mistede betydning, blev underskrevet af Karabakh, Armenien og Aserbajdsjan. Interne politiske konflikter i Aserbajdsjan, som svækkede det krigsførende land politisk, og som førte til, at Heydar A. Alieev blev præsident, gjorde, at Karabakh kunne fortsætte sine erobringer mod vest og syd, således at tropperne nåede ned til den iranske grænse. Trods flere våbenstilstandsftaler og direkte forhandlinger mellem Karabakh og Aserbajdsjan, resolutioner fra FN, som også i mellemtiden havde anerkendt Karabakh som en selvstændig forhandlingspartner i konflikten, og opfordringer fra Minsk-gruppen indstillede Karabakh først våbene i maj 1994. I forbindelse med den såkaldte Bishkek deklARATION blev der indgået en våbenstilstandsftale, som i det store og hele siden er blevet overholdt, men det lykkedes ikke at indgå en fredsftale. Trods det internationale samfunds og Minsk-gruppens forsøg på mægling og trods flere møder på topplan mellem Aserbajdsjans og Armeniens præsidenter er det fortsat i juli i år 2000 ikke lykkedes at indgå en fredsftale og dermed at skabe afklaring om Karabakhs fremtidige politiske status.⁴

I juni 1995 afholdt Karabakh valg til nationalforsamlingen, som består af 33 medlemmer, og oprettede samtidigt et præsidentembede. Robert Kocharian blev valgt som præsident og sad på posten, indtil han i marts 1997 blev udnævnt som premierminister i Armenien, hvor han senere i 1998 blev præsident. Karabakhs præsident i dag er Arkadii Gukassian. Den 18. juni 2000 blev der i Karabakh afholdt nye valg til nationalforsamlingen.

⁴ Kilder til afsnittet er følgende: Eastern Europe and the Commonwealth of Independent States 1994. London 1994: David G. Lewis i Eastern Europe and the Commonwealth of Independent States 1999, London 1999: Edmund Herzig i samme: David D. Laitin and Robert Grigor Suny, Armenia and Azerbaijan: Thinking a Way Out of Karabakh. I Middle East Policy Council, volume VII, October 1999.

3. Aserbajdsjan

3.1 Flygtningesituationen

IOM oplyste, at 220.000 azerier flygtede fra Armenien og 500.000 azerier fra Nagorno Karabakh og de besatte områder omkring Nagorno Karabakh under konflikten til Aserbajdsjan.

International Federation of Red Cross oplyste, at fra 1989 til 1992 flygtede cirka 800.000 azerier fra Armenien, Nagorno-Karabakh og de besatte områder. Flygtninge som kommer fra Karabakh og de besatte områder defineres som internt fordrevne (IDP). De er forsat bosiddende i de lejre, de oprindeligt blev indkvarteret i, idet man fra politisk side til trods for, at der i mellemtiden er gået syv til otte år, fortsat ønsker dem repatrieret. Dog er der inden for de seneste to år sket repatriering af cirka 6.000 familier til grænseområderne, hvilket organisationen anså for at være en begyndende positiv proces.

International Rescue Committee bekræftede, at der var påbegyndt en mindre repatriering til de to kommuner, nemlig Agcabedi og Naftalan (armensk: Shahumian og Martinu), som delvist blev generobret af Aserbajdsjan.

Red Crescent Society of Azerbaijan oplyste, at majoriteten af de internt fordrevne kommer fra de besatte områder, og cirka 20% kommer fra Nagorno-Karabakh. De internt fordrevne bor fortsat i lejre, hvor forholdene er yderst vanskelige.

Department for Migration oplyste, at ud af 300.000 arbejdsdygtige internt fordrevne har kun 100.000 arbejde.

Ifølge Danish Refugee Council kan de internt fordrevne flygtninge ikke erhverve statsborgerskab, men har fulde sociale rettigheder, herunder gratis lægehjælp, og de kan købe jord. Som flygtninge får de en månedlig ydelse svarende til fem US\$.

3.2 Emigration

IOM, der netop har offentliggjort et studie i migrationsforhold i Aserbajdsjan⁵, oplyste, at mange aserbajdsjanere i den arbejdsdygtige alder er udrejst til hovedsageligt Rusland, Ukraine, andre SNG lande, Tyrkiet og Vesteuropa. IOM skønner at mellem 600.- 650.000 azerier alene opholder sig i Rusland som illegal arbejdskraft. (Uddrag af rapporten er vedlagt som bilag 4).

International Federation of Red Cross bekræftede, at efter Aserbajdsjans selvstændighed har der været en kraftig migration af aserbajdsjanere til udlandet. Organisationen mente, at mellem 600.- 800.000 aserbajdsjanere er udrejst til Rusland, og 100.000 er udrejst til Tyrkiet.

⁵ IOM International Organization for Migration: Pathways to Europe from Azerbaijan. A Study of Migration Potential and Migration Business. Juni 2000.

International Federation of Red Cross mente, at emigrationen hovedsageligt skyldes økonomiske årsager, men at der kan være personer, der må rejse på grund af politisk forfølgelse.

Red Crescent Society of Azerbaijan mente, at aserbajdsjanere forlader landet grundet dårlige økonomiske forhold og en høj arbejdsløshed, som stiger år for år.

3.3 Korruption

Flere kilder, herunder Danish Refugee Council, de nationale NGO'er og en vestlig ambassade, der ønskede at være anonym, gav udtryk for, at Aserbajdsjan er et af de mest korrupte lande i verden. Korruptionen er udbredt, der ikke lægges skjul på den, den er institutionaliseret, og offentlige embeder enten købes eller fås gennem indflydelsesrige forbindelser.⁶ Danish Refugee Council fortalte som et eksempel på den systemsatte korruption, at en færdselsbetjent køber sin stilling for 500-10.000 US\$ og for at beholde den, må han månedligt betale 200 US\$ til sine overordnede. Da hans løn imidlertid kun er 100 US\$ om måneden, resulterer det i, at billister standses og opkræves betaling uden lovmæssigt grundlag. Offentlige lønninger er generelt meget lave. En læge tjener således kun 80 US\$ om måneden, hvilket medfører, at i praksis må alle betale for lægehjælp, om end der er fri lægehjælp. International Federation of Red Cross bekræfter, at der skal betales for alt, også de ydelser, som i medfør af loven er gratis.

3.4 Generelle menneskeretlige forhold for armeniere i Aserbajdsjan

3.4.1 Demografi

Antallet af etniske armeniere i Aserbajdsjan blev af Department for Migration anslået til at være mellem 30.000 og 40.000, og at de hovedsageligt er kvinder, som alle har aserbajdsjansk statsborgerskab. Red Crescent Society of Azerbaijan mente, at der i dag lever omkring 20.000 armeniere i Baku og i de nærliggende områder, og at de omfatter såvel armenske kvinder, der er gift med azeriske mænd, som armenske mænd, der er gift med azeriske kvinder. Human Rights Center of Azerbaijan troede ikke, at der forefindes troværdige statistikker over antallet af armeniere i landet, men skønnede, at der er omkring 30.000. Organisationen mente, at der bor omkring 1.500 i Baku, hvoraf de 1.200 er kvinder. Da nogle armeniere imidlertid har udskiftet deres armenske navn, således at etniciteten ikke umiddelbart fremgår af navnet, skønner organisationen, at der muligvis kan være flere. Ifølge Society for Humanitarian Researches er det officielle tal for armeniere i Aserbajdsjan 30.000, men organisationen var ikke sikker på, at dette er korrekt, idet der efter deres erfaring kun er omkring 100-200 armeniere i Baku. International Federation of Red Cross havde ingen konkrete tal på, hvor mange armeniere, der er i landet. Organisationen mente dog ikke, at der er mange, og at de hovedsageligt omfatter armenske kvinder, der er eller har været gift med azeriske mænd, samt børn af disse ægteskaber.

⁶ Ifølge Transparency International (TI) 1999 Corruption Perceptions Index figurerer Aserbajdsjan i 1999 sammen med Indonesien som det tredje mest korrupte land ud af 99 undersøgte lande.

IOM oplyste, at armenierne hovedsageligt bor i de landlige områder.

Ifølge Society for Humanitarian Researches lever armeniere hovedsageligt i regionerne Semkir og Goranboy (i det vestlige Aserbajdsjan nord for Nagorno Karabakh). Der er ikke problemer for armenierne i disse regioner. Armenierne arbejder inden for landbrug, og de fremhæver ikke deres etnicitet. Humanitarian Center YUVA oplyste, at i byen Ganja (nord for Karabakh) er situationen for armenierne stabil, og forholdene er bedre der end andre steder i Aserbajdsjan, idet der i denne by ikke er flygtninge fra Armenien.

Den lokale NGO Sulh i Sumgait angav, at der bor ca. 100 armeniere i Sumgait. Sulh oplyste, at de lokale myndigheder råder over en komplet liste over armeniere i Sumgait. I og med, der altid har været registreringspligt i Aserbajdsjan, vil de respektive lokale myndigheder alle råde over sådanne lister, og således bør det nøjagtige antal af armeniere i Aserbajdsjan være kendt for myndighederne. Sulh oplyste endvidere, at listerne er strengt fortrolige og ikke udleveres af myndighederne.

Der er ifølge IOM ingen armeniere i Nakhichevan.

IOM og en vestlig ambassade, der ønskede at være anonym, angav, at samtlige tilbageværende armeniere i Aserbajdsjan er ældre kvinder, der er eller har været gift med azeriske mænd. IOM tilføjede, at de armenske mænd forlod landet under konflikten grundet risikoen for at blive indkaldt til militærtjeneste. Også Humanitarian Center YUVA var af den opfattelse, at der ingen armenske mænd er i Baku, kun kvinder.

Det er relativt nemt at ændre efternavn i Aserbajdsjan. Ifølge kilderne, herunder Danish Refugee Council og en vestlig ambassade, der ønskede at være anonym, havde således mange armenske kvinder ændret deres armenske efternavn til et azerisk for at skjule deres etniske baggrund og derefter fået udskiftet deres pas. Ofte fjernes blot den sidste stavelse i det armenske efternavn, nemlig "-jan"⁷, som identificerer en person som armenier.

Ifølge Human Rights Center of Azerbaijan offentliggøres ved valg de stemmeberettigedes navne på valglister, der hænges op på selve valgstederne. Af disse lister er det så muligt at se personernes etnicitet, hvorved armeniere bliver eksponeret. Dette var således også en af grundene til, at mange armeniere skiftede efternavn.

Danish Refugee Council mente dog, at på trods af at armeniere skifter efternavn for at hindre en afsløring af deres etnicitet, ved alle, at de er armeniere.

Flere kilder, herunder en vestlig ambassade, der ønskede at være anonym, og Humanitarian Center YUVA, anførte, at flere højtstående regeringsmedlemmer og embedsmænd har armenske mødre og eller hustruer.

Humanitarian Center YUVA oplyste, at Præsidenten er født i Armenien, men opvokset i enklaven Nakhichevan. Det gælder også for flere regerings- og parlamentsmedlemmer.

Human Rights Center of Azerbaijan oplyste, at børn fra blandede ægteskaber skal vælge, hvilken af deres forældres etnicitet de vil have, når de som 16-årige for første gang skal have udstedt dokumenter. Børn fra blandede azeriske og armenske ægteskaber vælger som regel den azeriske

⁷ Den anførte version er den danske translitteration, den engelske er -yan eller -ian.

forældres etnicitet, således at de herefter i dokumenterne fremstår som etniske azerier. Når etniciteten ved 16-årsalderen en gang er fastlagt, kan den ikke ændres igen. En vestlig ambassade, der ønskede at være anonym, mente, at da børnene fra blandede ægteskaber ifølge sædvane får den azeriske fars navn, havde omverdenen i de fleste tilfælde ikke kendskab til, at disse børn var halvt armeniere.

3.4.2 Sociale forhold

De etniske armeniere bliver ifølge IOM ikke nægtet offentlig hjælp. Personligt var lederen Joost van der Aalst af den opfattelse, at såfremt armenierne oplevede vanskeligheder i systemet skyldtes dette snarere en svag social position end deres etniske baggrund. Ifølge Human Rights Center of Azerbaijan har armenierne i sociale situationer problemer med at opnå deres rettigheder hos myndighederne. Centret oplyste dog samtidigt, at såfremt armenierne har tilstrækkeligt med penge, vil rettighederne blive iagttaget. Samme opfattelse havde en vestlig ambassade, der ønskede at være anonym, og mente, at de problemer, armenierne kunne have, var knyttet til den sociale situation og ikke i så høj grad til etniciteten. Dog kunne armenierne opleve diskrimination i form af manglende mulighed for at få en bolig.

Society for Humanitarian Researches anførte, at boligforholdene især er et problem for de etniske minoriteter, herunder armeniere. Via bestikkelse er det muligt at købe lister over beboere i bestemte ejendomme med det formål enten at købe lejligheden eller at få de pågældende personer sat ud for derefter selv at overtage den, hvilket også foregår via bestikkelse. Fænomenet gør sig især gældende i de store byer. Årsagen til at dette rammer de etniske minoriteter, herunder især armenierne, er ifølge organisationen, at disse ofte ikke har noget socialt netværk i form af familie til at hjælpe sig, eller at de ikke kan opnå beskyttelse mod udsætning fra myndighederne.

Også Humanitarian Center YUVA kendte til eksempler på, at lejligheder uden grund var frataget armenske kvinder, men centret mente ikke, at dette skyldes deres etnicitet, men derimod at de armenske kvinder ikke har noget socialt netværk til at beskytte og hjælpe dem. Det er således nemmere uretmæssigt at fratage en gammel armensk kvinde hendes lejlighed, end det er med ressourcestærke personer.

Ifølge Human Rights Center of Azerbaijan er der problemer med manglende pensionsudbetaling.

En armensk familie, som delegationen mødte i Sumgait, forklarede, at en armensk kvinde ikke har fået udbetalt pension siden præsidentskiftet i oktober 1993, men at det den manglende udbetaling ikke var begrundet i etnicitet, men skyldtes en lovændring.

Den armenske familie oplyste endvidere, at der er ikke har været problemer med at få børnene i skole. Fra 1949 og frem til 1988 blev der på visse skoler undervist på armensk. Der findes dog ikke længere armenske klasser, idet den yngre generation ikke har vist interesse for disse klasser.

Den armenske familie mente heller ikke, at der er problemer med at få lægehjælp, som officielt er gratis, men som alle i praksis må betale for således også azerier. En af familiemedlemmerne forklarede, at familiens børn er født på et nærliggende hospital.

Humanitarian Center YUVA var af den opfattelse, at der sker diskrimination på arbejdsmarkedet, idet armenierne har svært ved at få arbejde.

Den armenske familie i Sumgait mente ikke, at der sker diskriminering af armeniere i forhold til bolig og jobmuligheder.

For så vidt angår forholdene for børn af blandede ægteskaber, anførte IOM, at de generelt afhænger af faderens sociale position i samfundet. Hvis faderen således har en høj position, er der ingen problemer for de armenske familiemedlemmer, men hvis positionen er lav, kan de måske opleve vanskeligheder. Dette forhold gælder dog også for azerier.

3.4.3 Menneskeretlige forhold

International Federation of Red Cross mente, at der officielt fra politisk side er en stærk modvilje mod armeniere, som udtrykkes gennem mærkedage for forbrydelser begået under konflikten af armeniere mod azerier. Dette kommer dog ikke til udtryk på det daglige mellemfolkelige plan, og organisationen havde ikke hørt om overfald på armenierne i nyere tid. Den har heller ikke fået henvendelser fra armeniere, der har problemer på grund af deres etniske tilhørsforhold. Organisationen var endvidere af den opfattelse, at der på det daglige plan ikke forekommer diskriminering, men at der forekommer diskriminering med hensyn til adgang til højere magtpositioner indenfor retssystemet og det politiske system.

Red Crescent Society of Azerbaijan mente ikke, at armenierne i Aserbajdsjan har problemer af sikkerhedsmæssig karakter.

Ifølge en vestlig ambassade, der ønskede at være anonym, foregår der ikke systematisk forfølgelse af armenierne heller ikke fra myndighedsside. Ambassaden havde heller ikke kendskab til fysiske overfald på armeniere. Den mente, at sikkerhedssituationen er tilfredsstillende, og at fysiske overfald generelt set ikke er almindeligt forekommende. Ambassaden tilføjede, at Aserbajdsjan er et tolerant og ikke et nationalistisk land. Konflikten med Armenien ligger dog stadig grundet den fortsatte besættelse af aserbajdsjansk territorium dybt i det azeriske folk.

IOM, Danish Refugee Council og de nationale NGO'er kendte ikke til tilfælde af forfølgelse af etniske armeniere i Aserbajdsjan, og samme kilder kendte heller ikke til enkeltstående fysiske angreb på armeniere alene på grund af deres etnicitet. International Rescue Committee havde heller ikke kendskab til, at armenierne skulle have problemer med forfølgelse i Aserbajdsjan. Kilderne anførte dog også, at armenierne generelt holder en meget lav profil og ikke gør opmærksomme på sig selv i offentligheden.

Ifølge Humanitarian Center YUVA kan der ikke gives garantier for den enkelte azeriers reaktion mod en armenier, men normalt er frygten for overfald psykologisk og følelsesmæssigt betinget og ikke rationelt begrundet. Der er ikke had mellem azerier og armeniere, men en følelse af ubehag. Centret mente endvidere, at armeniere i Baku har mere brug for beskyttelse, end armeniere har andre steder i landet.

Danish Refugee Council mente, at armeniere og azerier er brødre, når de mødes i udlandet, men at der kan være gnidninger, når de er i hjemlandet. Ifølge organisationen er problemerne imidlertid snarere knyttet til de sociale forhold i landet end til etniciteten.

Human Rights Center of Azerbaijan anførte, at det var en almindelig opfattelse hos azerierne, at hvis armenierne forsvandt, forsvandt også problemerne. Organisationen mente dog også, at mange azerier har armenske venner.

Armenierne i Aserbajdsjan er ifølge IOM enten fuldt ud integreret i samfundet, således at de ikke genkendes som etniske armeniere, eller lever helt isoleret. Bortset fra lokalområder, praktiserer de etniske armeniere ikke offentligt deres religion⁸ eller udtrykker sig på deres modersmål. Armeniere, der offentligt udtrykker deres holdning, og såfremt denne strider mod de gældende normer, kan risikere problemer, grundet den i praksis meget begrænsede ytringsfrihed. En vestlig ambassade, der ønskede at være anonym, oplyste bekræftende, at der ikke er egentlig ytringsfrihed for armeniere, og at de ikke har mulighed for åbenlyst at praktisere deres religion og kultur m.v.

Den lokale NGO Sulh i Sumgait og de armenske repræsentanter i Sumgait oplyste, at der er specielle radioprogrammer på armensk. Disse programmer sendes fra azeriske radiostationer, ejet af regeringen. Der sendes en til to timer dagligt. Det var ikke muligt at få oplysninger om indholdet af programmerne. Der er ingen armenskspregede aviser.

Den lokale NGO Sulh i Sumgait var af den opfattelse, at både befolkningen i Aserbajdsjan og Armenien ønsker fred, men at det politiske system og det politiske klima forhindrer en ægte forsoning.

Den armenske familie i Sumgait forklarede, at der i dag ikke længere eksisterer et modsætningsforhold mellem armeniere og azerier i Aserbajdsjan. De forklarede endvidere, at naboerne er vidende om deres etnicitet, og at de har et godt forhold til disse. Naboerne hjælper, hvis der er brug for det.

En azerisk gift armensk kvinde, der er medarbejder i Humanitarian Center YUVA, mente ikke, at forholdene for armenierne er dårligere end for andre borgere, og hun følte sig ikke truet.

For så vidt angår situationen for de etniske armenske kvinder, hvis azeriske mænd er døde, oplyste IOM, at disse kvinder befinder sig i en vanskelig situation, men at årsagen til dette snarere skyldes den generelle familiestruktur i landet end kvindens etnicitet.

Den lokale NGO Sulh i Sumgait forklarede, at den og mange andre NGO'er har samarbejde med NGO'er i Armenien om bl.a. flygtninge, og at man mødes både uden for landene og i landene. Desuden står NGO'erne i daglig kontakt med hinanden via Internettet. For fremtiden er det planlagt, at også NGO'er fra Nagorno Karabakh skal deltage i samarbejdet.

3.5 Andre etniske minoriteter

Humanitarian Center YUVA oplyste, at de etniske minoriteter generelt nyder myndighedernes beskyttelse, at der er udmærkede love til regulering af minoriteternes forhold, men at der kan være moralske problemer. Ifølge IOM er de øverste myndigheder i landet meget interesseret i at skabe gode vilkår for de etniske grupper.

Human Rights Center of Azerbaijan mente, at alle uanset etnisk baggrund er lige for loven. På trods af dette har der været rejst en sag om ærekrænkelse for en beskyldning om at være armenier. Domstolen lod sagen føre for retten og afgjorde, at beskyldningen var ærekrænkende.

⁸ Armenierne er kristne i modsætning til azerierne, der er muslimske.

Ifølge en folketælling i 1979 fandtes der cirka 35.000 jøder i Aserbajdsjan. IOM, International Federation of Red Cross og en vestlig ambassade, der ønskede at være anonym, oplyste, at der ikke forekommer diskriminering eller forfølgelse af jøder. IOM oplyste, at der er store jødiske samfund i landet, og at de frit praktiserer deres religion, således er der flere steder blevet bygget synagoger. I den nordøstlige del af landet er der rene jødiske samfund, og der investeres økonomisk i vidt omfang i disse samfund. De jøder, der forlader Aserbajdsjan, mente IOM, gør det hovedsageligt af økonomiske årsager. Jøderne kan, såfremt de på baggrund af deres fødselsattest kan dokumentere, at de er jøder, udrejse til Israel.

En vestlig ambassade, der ønskede at være anonym tilføjede, at jøderne er accepteret i landet, og at de muligvis har bedre forhold i Aserbajdsjan end andre steder i det tidligere Sovjetunionen.

International Federation of Red Cross oplyste, at der både fandtes tatjøder⁹ og bjergjøder¹⁰ i Aserbajdsjan. Organisationen mente, at jøderne er godt integreret i samfundet, og at de generelt har en stærk stilling i Kaukasus. Organisationen mente ikke, at jøder har problemer, men at der muligvis kan være en vis politisk diskriminering. Organisationen refererede til den israelske ambassade, ifølge hvilken jøderne ikke har problemer i Aserbajdsjan.

Med hensyn til meskheterne¹¹, hvoraf der lever ca. 50.-100.000 i Aserbajdsjan, har disse ifølge IOM ingen problemer hverken i forhold til myndighederne eller den øvrige befolkning. Med hensyn til talysh mindretallet¹² i syd og lezging mindretallet¹³ i nord er der ifølge International Federation of Red Cross heller ingen problemer, og det blev tilføjet, at disse mindretal er godt integrerede i samfundet.

⁹ Tatjødernes oprindelse er uklar, men det menes, at de har levet i det østlige Kaukasus siden det 5. århundred. Da tatjøderne taler et iransk sprog, formodes det endvidere, at de er efterkommere af en oprindelig iransk gruppe. Størstedelen er shiamuslimer, og resten er enten kristne (armensk-gregoriansk) eller bekender sig til jødedommen. Sidste gang tatjøderne ved en folketælling blev medtaget som et selvstændigt folk var i 1926. Ifølge folketællingen dengang udgjorde de 28.000 personer.

¹⁰ Bjergjøderne, som ofte beskrives sammen med tatjøderne, bekender sig udelukkende til jødedommen, og udgør en meget lille gruppe i Aserbajdsjan. De stammer oprindeligt fra det nordvestlige Iran og taler ligesom tatjøderne et iransk sprog. I det 5. og 6. århundred slog de sig ned i bjergene i Dagestan, og først i det 19. århundred flyttede de ned til lavlandet ved kysten til de Kaspiske hav.

¹¹ Om meskheternes oprindelse og forhold i Kaukasus jfr. Rapport fra flyvende attaché mission til Georgien 16. november - 21. november 1998. Udlændingestyrelsen, februar 1999.

¹² Talysh (eller talishi) mindretallet formodes at være et oprindeligt kaukasiske folk. Sidste gang Talysh mindretallet ved en folketælling blev medtaget som et selvstændigt folk var i 1926, hvor de udgjorde 77.000 personer. I dag skønnes de at udgøre mellem 30.-100.000 personer. Talysh mindretallets sprog hører til den iranske gruppe af de indoeuropæiske sprog. Gruppen er hovedsageligt shiamuslimer.

¹³ Lezging mindretallet, hvortil hører en række etniske undergrupper, er et kaukasiske bjergfolk, som lever i Dagestan og i Aserbajdsjan, hvor de ifølge en folketælling i 1989 udgjorde 171.000 personer. Lezging mindretallet taler et kaukasiske sprog og er hovedsageligt sunnimuslimer.

3.6 Generelle menneskeretlige og retslige vilkår for homoseksuelle

Human Rights Center of Azerbaijan oplyste, at parlamentet den 28. maj 2000 har vedtaget en ny straffelov, som træder i kraft i september 2000. Ifølge den nye lov er homoseksualitet herefter ikke længere strafbart. Dette blev bekræftet af Society For Humanitarian Researches.

En vestlig ambassade, der ønskede at være anonym, oplyste, at homoseksualitet endnu er kriminaliseret, men at ingen blander sig.

Danish Refugee Council mente, at der til trods for at homoseksualitet er ilde set i befolkningen, eksisterer der et stort miljø for homoseksuelle i Baku.

Society For Humanitarian Researches oplyste, at de homoseksuelle har en hjemmeside kaldet *Blue guys* på Internettet, og at der i 1997 var en bar for homoseksuelle, som dog nu er blevet lukket.

Society For Humanitarian Researches oplyste endvidere, at der ikke tales om homoseksualitet i samfundet, og at homoseksuelle ikke offentligt kan fortælle eller skrive om deres seksualitet og deres problemer. Der bringes således ingen faktuelle oplysninger i medierne. Nogle journalister har dog skrevet holdningsartikler om homoseksuelle. Humanitarian Center YUVA oplyste, at homoseksuelle dog enkelte gange er blevet interviewet på tv eller til aviser.

Human Rights Center of Azerbaijan mente, at homoseksuelle i dag har problemer med sundhedsvæsenet fremfor som tidligere med politiet, og at homoseksuelle mishandles i militæret og i fængslerne.

Ifølge en vestlig ambassade, der ønskede at være anonym, Humanitarian Center YUVA og Society For Humanitarian Researches er det muligt at få foretaget kønsskifte, men at transseksuelle kan få problemer i forbindelse med aftjening af værnepligt og udskiftning af dokumenter, herunder nationalitetspas. Humanitarian Center YUVA anførte, at problemerne skyldtes modvilje eller manglende samarbejde hos de lokale myndigheder. En vestlig ambassade, der ønskede at være anonym, mente dog, at alt og herunder et nyt pas kan købes for penge.

3.7 Retslige vilkår

3.7.1 Retssystemet

Azerbaijan Research Institute of Judicial Examination forklarede følgende om det aserbajdsjanske retssystem: I 1995 vedtoges en ny forfatning, der reformerede det tidligere system og som medførte en opdeling i den lovgivende, udøvende og dømmende magt. En forfatningsændring i 1998 førte til oprettelsen af en forfatningsdomstol. Samtidig blev der vedtaget love vedrørende dommere, deres kompetencer og beføjelser. Ifølge loven er domstolene uafhængige af regeringen og andre statsorganer og kan således ikke pålægges instrukser fra ministre eller andre. I praksis er der ingen kontrol. Organisationen vurderede derfor, at domstolene selv kan afgøre, om de vil være uafhængige.

Ifølge de nugældende love udpeges dommerne af Rådet for Udnævnelsen af Dommere. Rådet er sammensat af præsidenten og består af justitsministeren, lederne af højesteretten, forfatningsdomstolen og en række særdomstole. For at blive udpeget som dommer skal kandidaten

være fyldt mindst 35 år, have praktiseret i mere end 5 år og skal have bestået en mundtlig og skriftlig eksamen. De kandidater, der ikke består, vil kunne fortsætte som privatpraktiserende advokater. Siddende dommere skal bestå eksaminerne for at kunne beholde dommererhvervet.

Det nuværende retssystem gælder for hele landet og består af 80 regionale domstole, der er første instans og én højesteret, der er appelinstans. Dommerne ved de regionale domstole sidder for en periode af fem år af gangen. Dommerne ved højesteretten vælges for en ti årig periode med mulighed for genvalg. I det nye retssystem er der 350 dommerstillinger. Der eksisterer ikke en samlet retsplejelov, men en ny lov om advokater og deres aktiviteter samt en sigtes rettigheder trådte i kraft den 15. januar 2000. En ny udgave af straffeloven og civilretten vil træde i kraft den 1. september 2000. Instituttet mente til slut, at der siden selvstændigheden har været vedtaget mange reformerede love, hvorfor retsgrundlaget ofte kan være vanskeligt at gennemskue.

Human Rights Center of Azerbaijan vurderede, at ingen af domstolene i landet er uafhængige, og at domstolene er modtagelige for bestikkelse. Selve lovgivningen anså organisationen som tilfredsstillende, men implementeringen var utilfredsstillende især på de lavere niveauer.

Humanitarian Center YUVA mente, at såfremt der ikke er tale om en politisk sag, og såfremt en kendt NGO'er er involveret i en retssag, vil sandsynligheden for en retfærdig rettergang være stor.

3.7.2 Statsborgerskab

Azerbaijan Research Institute of Judicial Examination oplyste, at den gældende statsborgerlov trådte i kraft den 6. oktober 1998. Instituttet oplyste endvidere, at hvis én af forældrene har aserbajdsjansk statsborgerskab, vil barnet automatisk få aserbajdsjansk statsborgerskab. Ansøgning om statsborgerskab afgøres af præsidenten og hans embedsmænd. Dobbelt statsborgerskab er ikke muligt.

Society For Humanitarian Researches bekræftede, at statsborgerskab afgøres af præsidenten, men mente dertil, at statsborgerskab blev tildelt på et vilkårligt grundlag.

Humanitarian Center anså det for svært at få statsborgerskab, således havde cirka 1.000 statsløse azerier fra Iran levet i Aserbajdsjan i mange år uden at kunnet få statsborgerskab.

Ifølge en vestlig ambassade, der ønskede at være anonym, har personer ifølge den gældende lovgivning, mistet deres aserbajdsjanske statsborgerskab, hvis de ved lovens ikrafttræden ikke var registreret med bopælsadresse i landet. Ambassaden vurderede dog, at det for azerier, der ikke var bopælsregistreret i landet ved lovens ikrafttræden, er forholdsvis nemt at generhverve statsborgerskab, hvorimod det som hovedregel ikke er muligt for armeniere.

Azerbaijan Research Institute of Judicial Examination bekræftede, at en azerier, der har boet i udlandet i en årrække og ikke havde bopælsadresse i Aserbajdsjan ved lovens ikrafttræden, ikke har problemer med at generhverve aserbajdsjansk statsborgerskab.

Department for Migration, oplyste, at azeriske flygtninge fra Armenien som hovedregel ikke har aserbajdsjansk statsborgerskab, men at de trods dette har de samme rettigheder som statsborgerne. De kan muligvis søge og erhverve aserbajdsjansk statsborgerskab, men spørgsmålet er meget politisk, da der overordnet ønskes repatriering.

Ifølge IOM kan azeriske flygtninge fra Armenien, hvis de ønsker det, erhverve sig aserbajdsjansk statsborgerskab. Hvis de ikke ønsker dette, og forudsat at de har dokumenteret flygtningestatus, har de ret til de samme sociale ydelser, som de øvrige borgere er berettiget til.

3.8 Dokumenter

Azerbaijan Research Institute of Judicial Examination oplyste, at udstedelse af pas forudsætter aserbajdsjansk statsborgerskab. I 1999 blev der taget nye aserbajdsjanske pas i anvendelse. De tidligere sovjetiske indenrigs- og udenrigspas er dog fortsat gyldige. Der er ikke sat tidsfrist for, hvornår de gamle sovjetiske pas skal være udskiftet. Nye aserbajdsjanske diplomatpas og udenrigspas udstedes af udenrigsministeriet. De nye aserbajdsjanske pas, som er af international sikkerhedsstandard, indeholder ingen oplysninger om etnicitet.

Humanitarian Center YUVA oplyste, at som hovedregel fik man udstedt indenrigspas som 16-årig. Indenrigspassene udstedes dog ikke længere. De gamle indenrigspas, der indeholder adresse og andre personoplysninger herunder etnisk tilhørsforhold, anvendes dog fortsat ved registrering hos de lokale myndigheder. Unge får i stedet for indenrigspas udstedt et stykke papir, hvor adressen og andre personoplysninger fremgår, eller de får udstedt udenrigspas.

Department for Migration oplyste, at internt fordrevne azerier fra Nagorno Karabakh og besatte områder og azeriske flygtninge fra Armenien har specielle ID-kort, der oplyser deres retlige status. Det er muligt for flygtningene at erhverve flygtningepas / konventionspas.

En vestlig ambassade, der ønskede at være anonym, oplyste, at armeniere kan opleve vanskeligheder hos de lokale myndigheder, når de skal have udstedt dokumenter. Da imidlertid også azerier kan opleve vanskeligheder, kan der ikke generaliseres med, at vanskelighederne udelukkende er knyttet til etniciteten. De er derimod ofte knyttet til, at myndighederne uden lovgrundlag kræver betaling for udstedelsen. Human Rights Center of Azerbaijan supplerede, at også etniske russere kunne have problemer.

Humanitarian Center YUVA oplyste, at en ven til lederen af organisationen i 1997 blev gift med en armensk kvinde. Ved indgåelsen af ægteskabet havde de problemer med at blive registreret, og hustruen, der tog mandens efternavn, har stadig ikke fået nyt pas.

IOM oplyste, at afviste asylansøgere fra Aserbajdsjan, som ikke længere er i besiddelse af dokumenter, via de aserbajdsjanske ambassader kan få udstedt rejsedokumenter. Ved hjemkomsten skal de udfylde den såkaldte form nr. 9, hvorefter de vil få udstedt de mistede dokumenter på ny. IOM oplyste dog samtidigt, at de fleste, der vender tilbage til Aserbajdsjan erfaringsmæssigt er i besiddelse af personlige dokumenter.

En vestlig ambassade, der ønskede at være anonym, mente dog ikke, at en armenier fra Aserbajdsjan, der har mistet sin aserbajdsjanske rejsedokumentation, kan få udstedt nye aserbajdsjanske dokumenter, hvorfor vedkommende ikke vil kunne vende tilbage til Aserbajdsjan.

Ifølge ambassaden eksisterer der ikke i Aserbajdsjan et propiskasystem¹⁴, og der kræves ikke tilladelse til at bosætte sig et bestemt sted i landet. Der er dog og har altid været registreringspligt.

¹⁴ Til en beskrivelse af propiskasystemet jfr. afsnit 6.2.2 under Rusland.

Således vil det altid være muligt at kontrollere identiteten ved en person, som angiver at have mistet sine dokumenter, hos de lokale myndigheder, såfremt vedkommende angiver korrekte persondata og sidste bopæl.

Ambassaden oplyste endvidere, at der var mange falske dokumenter i omløb. Hovedparten af de dokumenter, der blev forelagt ambassaden var forfalskede, og ofte var forfalskningerne ganske primitivt udført. Tilmed var det muligt at erhverve alle slags dokumenter mod bestikkelse. Det er således også muligt at købe en avisartikel og få fabrikeret en historie, som kan danne grundlag for en asylansøgning i udlandet.

Ambassaden oplyste endvidere, at såvel det latinske som det kyrilliske alfabet bruges i officielle skrivelser¹⁵. Dette blev bekræftet af Danish Refugee Council, som tilføjede, og der også fortsat anvendes gamle stempler, og at alle fødselsattester er udfærdiget på kyrillisk.

3.9 Ind og udrejseforhold

IOM, som samarbejder med de aserbajdsjanske myndigheder om etablering af et effektivt grænsekontrollsystem af international standard, oplyste, at det er grænsebevogtningen der er ansvarlig for immigrationskontrollen, og at der er ikke en egentlig central immigrationsmyndighed.

IOM oplyste, at azerier ved længere ophold i udlandet som hovedregel ikke har problemer ved indrejse i Aserbajdsjan. Såfremt pågældende har foretaget kriminelle handlinger i Aserbajdsjan før udrejsen, vil der dog være problemer ved indrejsen. Afviste asylansøgere risikerer ikke retsforfølgelse ved tilbagevenden og har fortsat alle de almindelige civile rettigheder som statsborgere i landet.

Department for Migration oplyste, at der ikke er problemer ved indrejse i Aserbajdsjan efter ophold i udlandet for personer, som flygtede i forbindelse med den tidligere konflikt.

Ifølge Azerbaijan Research Institute of Judicial Examination er der heller ikke indrejseproblemer for andre etniske grupper.

IOM oplyste, at der ved ind- og udrejser til og fra den aserbajdsjanske enklave Nakhichevan via Iran og Tyrkiet skal anvendes et særligt pas, som det dog er nemt at erhverve. Tyrkiet har imidlertid ændret grænsekontrolproceduren således, at der nu skal forevises nationalpas.

IOM mente endvidere, at Aserbajdsjan ofte anvendes som transitland, hvor der skaffes falske dokumenter til den videre rejse.

¹⁵ Landets officielle sprog er aserbajdsjansk, som er nært beslægtet med det tyrkisk, der tales i Tyrkiet. Indtil 1920 brugtes det arabiske alfabet, i 1930 blev det erstattet af det kyrilliske, og i 1992 blev det ved forfatningen indført, at der skulle anvendes det latinske alfabet. I 1993 blev det tilføjet fem ekstra tegn, som gengiver de for sproget typiske fonetiske lyde. Disse tegn anvendes uanset, der i øvrigt bruges kyrillisk eller latinsk alfabet. Ved translitteration fra det kyrilliske samt de fonetiske tegn og afhængigt af hvilket sprog, der translittereres til, kan der opstå forskelle ved person- og stednavne.

4. Armenien

4.1 Flygtningesituationen, herunder statsborgerskab

UNHCR¹⁶ oplyste, at det armenske parlament i 1999 vedtog en flygtningelov af international standard for at opfylde forpligtelserne i medfør af FN's flygtningekonvention, som Armenien tiltrådte i 1993.

Med hensyn til flygtningesituationen oplyste UNHCR, at der i dag lever 200.000 armeniere i landet, som under konflikten flygtede fra Aserbajdsjan.

Norwegian Refugee Council oplyste, at der er 215.000 flygtninge i Armenien, hvoraf 197.000 kom fra Aserbajdsjan og 18.000 fra det tidligere Sovjetunionen. Ifølge officielle tal er der yderligere 17.000 internt fordrevne fra den tidligere lille armenske enklave i Aserbajdsjan (jfr. anmærkning på kortet over Armenien i bilag 2). Organisationen oplyste endvidere, at der ikke findes egentlige flygtningelejre eller centre i Armenien, idet flygtningene ved ankomsten blev indkvarteret i lejligheder og dermed integreret blandt befolkningen. I byen Sevan bor der dog flygtninge i hoteller og nedlagte fabrikker, og forholdene er særdeles vanskelige.

Department for Migration and Refugees oplyste, at der i 1989 ankom omkring 420.000 armeniere fra Aserbajdsjan, og at mere end 300.000 af disse fortsat befinder sig i Armenien. Nogle af dem lever under meget dårlige forhold i hoteller, nedlagte fabrikker og forladte huse.

Department for Migration and Refugees oplyste endvidere, at flygtningene er blevet tilbudt armensk statsborgerskab, men til at trods for at det er nemt at erhverve, og det ikke er forbundet med omkostninger, har kun 15.000 taget imod tilbuddet. Ifølge departementet er årsagen, at flygtningene tror, at de vil miste de sociale rettigheder, de har som flygtninge, at de vil miste deres bolig, og at de vil miste retten til deres tidligere ejendomme i Aserbajdsjan, hvilket ikke er rigtigt.¹⁷

UNHCR bekræftede dette forhold og har i en folder til flygtningene gjort rede for de rettigheder, de vil have som armenske statsborgere sammenlignet med deres rettigheder som flygtninge (folderen er vedlagt som bilag 8). UNHCR oplyste endvidere, at flygtningene ikke kan stemme til præsidentvalg, men at de kan stemme ved lokalvalg. Endvidere har de ret, men ikke pligt til at aftjene værnepligt. Dog vælger majoriteten at aftjene værnepligt.

Norwegian Refugee Council har i deres projekter med hjælp til restaurering af boliger til flygtninge stillet som krav, at flygtningene søger armensk statsborgerskab.

Norwegian Refugee Council oplyste endvidere, at flygtninge og internt fordrevne har samme ret til sociale ydelser som øvrige borgere. De mest sårbare, hvilket er omkring 120.000 personer modtager

¹⁶ UNHCR - United Nations High Commissioner for Refugees

¹⁷ Flere NGO'er i Aserbajdsjan og Armenien fortalte, at armenske og azeriske flygtninge på privat basis indbyrdes havde reguleret deres ejendomsforhold, idet de havde byttet boliger.

seks US\$ pr. familie i socialpension om måneden, hvortil kommer tre US\$ pr. person pr. måned. Disse sociale ydelser udbetales dog ofte med flere måneders forsinkelse.

Department for Migration and Refugees har foretaget en sammenligning af flygtningenes og statsborgernes levevilkår. Undersøgelsen viste ifølge departementet, at flygtningenes levevilkår var tre gange ringere end statsborgernes, hvilket organisationen mente, måtte tilskynde flygtningene til at søge statsborgerskab.

4.2 Emigration

Ifølge den sidst gennemførte folketælling i 1989 udgjorde armenierne 3,8 millioner. 93% var etniske armeniere, 2,6% (cirka 100.000) var azerier, 1,5% var russere, 1,7% var muslimske kurdere og resten fordelte sig på assyrer, grækere, og jøder m.fl. På grund af en kraftig udvandring er indbyggerantallet dog faldet dramatisk de sidste ti år. Ifølge IOM er der officielt emigreret 850.000 armeniere til udlandet. Tallet er opgjort på baggrund af solgte flyvebilletter, men da de armeniere, der er udrejst via bil, bus eller tog, ikke er medtaget i statistikken, er det uofficielle tal ifølge organisationen derfor snarere mellem 1,3 og 1,5 million, således at indbyggerantallet er faldet til under 2,5 millioner.

Department for Migration and Refugees oplyste, at 20% af landets befolkning siden selvstændigheden er emigreret, og heraf er 15-20% emigreret til de vestlige lande.

Der er ifølge IOM planlagt en folketælling i 2001, men grundet landets manglende økonomiske ressourcer, er der risiko for, at den aflyses.

UNHCR bekræfter, at mange armeniere har forladt Armenien, og at der fortsat er et stort ønske om emigration. 9.000 armeniere befinder sig om asylansøgere i Vesteuropa. Årsagen til udvandringen er ifølge UNHCR dårlige økonomiske og sociale forhold.

Den omfattende emigration vækker bekymring hos politikerne, myndighederne, menneskeretlige og humanitære organisationer.

Department for Migration and Refugees, som er en nyetableret myndighed, har som en af sine første opgaver udarbejdet et program til regulering af emigrationen og fremlagt dokumentet *Concept on the State Regulation of the Population Migration in the Republic of Armenia*, i hvilket årsagerne til emigrationen analyseres, og i hvilket der gives anbefalinger til løsninger af de bagvedliggende årsager. (Uddrag af rapporten er vedlagt som bilag 5).

National Center for Democracy and Human Rights har udarbejdet *Project on Prevention of Illegal Migration*, hvortil der søges donorpenge og samarbejde med NGO'er i de lande, hvor armeniere opholder sig illegalt. (Projektbeskrivelsen er vedlagt som bilag 6¹⁸).

¹⁸ Yderligere oplysninger kan erhverves hos Vladimir Karmirshalyan, chairman for National Center for Democracy and Human Rights og Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Republic of Armenia to the Kingdoms of Sweden, Denmark, Norway and the Republic of Finland via emailadressen cdhr@armico.com.

Human Rights Commission under the President of the Armenian Republic har i sin årsrapport om menneskerettighedssituationen i Armenien til præsidenten anført, at emigrationen må henføres til, at menneskerettighederne, herunder de sociale vilkår, ikke er tilfredsstillende. (Rapporten er vedlagt som bilag 7)

Om de sociale vilkår oplyste Sakharov Armenian Human Rights Foundation, at gennemsnitslønnen er 10-12 US\$ om måneden, og at borgerne i gennemsnit har en indtægt på 0,25 cents om dagen. Ca. 80% af landets indbyggere har en indtægt, der ligger omkring den af Verdensbanken fastsatte fattigdomsgrænse, og 20-25% heraf ligger under grænsen. Arbejdsløshedsprocenten er på 75, hvoraf de 65% er kvinder. Landet overlever på tilskud fra udlandet, og en opgørelse over kapitaloverførsler fra udlandet via banker viser, at der tilflyder landet mellem 300-400 millioner US\$ årligt udefra. Til sammenligning er Armeniens årlige statsbudget på 300 millioner US\$.

UNHCR oplyste, at med Sovjetunionen kollapsede også Armeniens økonomi. Den er aldrig kommet sig, og den dag i dag er niveauet meget lavt. Det har skabt en udbredt kynisme og apati blandt armenierne, som emigrerer, hvis de har mulighed for det.

4.3 Korruption

Flere kilder, herunder Norwegian Refugee Council, Helsinki Assembly og A. D. Sakharov Armenian Human Rights Foundation oplyste, at der er et meget højt korruptionsniveau i landet, og at nepotisme er udbredt.

4.4 Generelle menneskeretlige forhold for azerier i Armenien

Ved folketællingen i 1989 udgjorde befolkningen i Armenien 3.287.677, hvoraf 2,6% var azerier, dvs. omkring 85.000 personer. Ingen kilder kunne give nøjagtige oplysninger om antallet af azerier i dag. UNHCR mente, at der muligvis findes et par hundrede, og at der i øvrigt er flere armeniere i Baku, end der er azerier i Armenien. UNHCR oplyste endvidere, at azerierne hovedsageligt er kvinder, der er eller har været gift med armenske mænd, og at der ikke befinder sig azeriske mænd i Armenien. Norwegian Refugee Council oplyste, at der findes azerier i Armenien, men at det er få, og at det hovedsageligt er personer, der lever i blandede armensk/azeriske ægteskaber. Sakharov Armenian Human Rights Foundation mente, at der er en del azerier, og at det oftest er azeriske kvinder, der er gift med armenske mænd.

Præsidentens rådgiver om etniske minoriteter, Razmik Davojan, og OSCE oplyste, at azerier ikke er registreret som en minoritetsgruppe.

Department for Migration and Refugees mente ikke, at azerier har sikkerhedsmæssige problemer i Armenien, eller at de forfølges eller diskrimineres. Der kan muligvis opstå mindre problemer med naboer, men det udarter sig ikke til fysisk vold. Departementet mente endvidere, at hvis azerier føler angst, er den psykologisk betinget og ikke begrundet i sikkerhedsmæssige problemer.

UNHCR oplyste, at azerierne i Armenien er tolereret, men at de holder lav profil. Af samme opfattelse var OSCE. UNHCR havde ikke hørt om overgreb fra myndighedsside. UNHCR mente

endvidere, at azerierne ikke har egentlige problemer, men at de muligvis kan få det, hvis de aktivt udtrykker deres etnicitet.

Norwegian Refugee Council havde ikke kendskab til, at der sker forfølgelse af azerier i Armenien, til trods for at azerier ikke skjuler deres etnicitet. Rådet var af den opfattelse, at azerier, der flygtede under konflikten, uden særlige problemer kan vende tilbage. Der er ingen animositet fra armensk side mod azerier.

Helsinki Association havde ingen information om azerier i landet eller viden om, at de skulle have problemer.

Sakharov Armenian Human Rights Foundation mente ikke, at azerierne har problemer i Armenien. Det samme gælder for de iranske azerier, hvoraf mange er azerier fra Aserbajdsjan, der er immigreret til Iran og derefter kommer til Armenien for at gøre forretninger i den frie handelszone ved grænsen til Georgien. De køber og sælger endvidere deres varer i Jerevan. De taler azerisk uden dermed at have problemer. Der er i befolkningen intet had mod azerier i landet. En eventuel modvilje kommer fra det politiske system. Derimod er der et anspændt forhold mellem azerier og kurdere, på trods af den samme religiøse baggrund.

Repræsentanten for det russiske mindretal mente ikke, at der forekommer diskriminering mod azerierne. Selv havde han en azerisk nabo.

UNHCR havde ikke kendskab til antallet af børn af blandede ægteskaber. UNHCR mente, at for børn af blandede ægteskaber er forholdene muligvis bedre, men kunne ikke sige dette med sikkerhed, da organisationen ikke har kendskab til dem.

UNHCR oplyste i øvrigt, at det var udbredt, at armenske asylansøgere i Vesteuropa udgav sig for at være forfulgte etniske azerier fra Armenien.

4.5 Andre etniske minoriteter

Præsidentens rådgiver om etniske minoriteter, Razmik Davojan, oplyste, at efter Sovjetunionens fald har de etniske minoriteter stiftet deres egne organisationer, som, om end de har arbejdet noget kaotisk, også har været meget aktive og har gjort meget for deres egne. Regeringen har kun fået få informationer, og derfor er kun få problemer blevet løst. Regeringen har søgt efter kontaktpersoner, idet der er et behov for en samlet diskussion af problemstillingerne og deres løsninger på et overordnet plan. Først indenfor det sidste år er der påbegyndt en centraliseret dialog med minoriteterne. På baggrund heraf er Board Committee on Minorities nyligt blevet oprettet, og det er gennem kommissionen nu nemmere at få gennemslagskraft overfor parlamentet. (Jfr. præsidentens forordning som er vedlagt som bilag 9). I kommissionen sidder 22 repræsentanter, således at hver af de 11 registrerede minoritetsgrupper i Armenien repræsenteres af to personer. Kommissionen varetager ikke blot de repræsenterede minoriteters interesser, men arbejder også for de minoriteter, der ikke er registreret. I alt er der 30 forskellige etniske minoriteter i landet. For sådanne minoriteter, som har et hjemland, som f.eks. jøder, er der gennem udenrigsministeriet skabt kontakter til de respektive ambassader, og landene støtter således f.eks. uddannelser for de respektive mindretal i Armenien. Razmik Davojan oplyste endvidere, at kommissionen er et rådgivningsorgan, som, da der ikke eksisterer en lov om minoriteter, har givet formulering og

vedtagelse af en sådan lov højeste prioritet. De minoritetsgrupper, der ikke er registreret, vil ikke have problemer med at blive det, såfremt de ønsker det.

Repræsentanten for det assyriske samfund¹⁹, Irina Gasparyan, mente, at det armenske folk altid har været venlige mod minoriteter, og at armenierne ikke ønsker at skabe problemer hverken hvad angår muligheden for undervisning eller andet. Videre mente Irina Gasparyan, at for så vidt angår den manglende lovregulering af minoriteternes forhold, ønsker hun ikke, at debatten rejstes af de europæiske lande, idet det kan skabe grundlag for unødige konflikter. Der har ikke hidtil været problemer mellem armenierne og minoriteterne, men en international debat om og krav til lovudformning og indhold kan skabe intern uenighed. Hun ønskede, at Armenien selv skal debattere og udforme lovudkastet om minoriteter.

Repræsentanten for det russiske samfund, Yuri Yakovenko, mente, at regeringen opmuntrer minoriteterne til at finde deres etniske rødder, som under sovjetidens ideal om et *homo sovjeticus*²⁰ var blevet undertrykt. Han mente i øvrigt, at de problemer, minoriteterne oplever, er de samme problemer, som alle i landet har, og at problemerne er knyttet til sociale og økonomiske forhold.

Repræsentanten for yezidi samfundet²¹, Hassan Tamoyan, oplyste, at der lever 70.000 yezidier i Armenien. Han mente, at Armeniens politik vedrørende minoriteter kan være et forbillede for andre europæiske lande. Armenien har således ikke nationale konflikter, som f.eks. Jugoslavien og Irland. Yezidierne betragter Armenien, som deres hjemland, for kun i Armenien kan de leve og føle sig som yezidier. Han mente endvidere, at der ikke er behov for en lov om minoriteters forhold, idet en sådan lov skal forsvare rettigheder, og rettigheder for de etniske minoriteter krænktes ikke i Armenien. En sådan lov kan skabe konflikter, der ellers ikke ville være opstået.

Repræsentanten for det græske samfund²², Slava Rafayelidis, oplyste, at der lever 12.000 grækere i Armenien, og at de samme problemer som øvrige borgere i Armenien.

Repræsentanten for det jødiske samfund, Rabbi Gersh-Meir-Burshtein, mente ikke, at der i dag forekommer diskrimination eller forfølgelse af jøder fra myndighedernes side, selvom jødedommen står i modsætning til den armenske tro. Under sovjetiden viste armenierne stor tolerance overfor jøderne, da armenierne også var antikommunister. Efter Armeniens selvstændighed i 1992-1993 blev der skrevet negative avisartikler om jøderne. Disse artikler foranledigede en række indlæg fra armeniere, der tog jøderne i forsvar. Armenierne har ikke tradition for antisemitisme, men

¹⁹ Assyrerne, der er kristne, mener selv, at de er direkte efterkommere af det assyriske rige, som eksisterede i Mellempøsten i perioden år 2500 til 600 før Kristus. Ved folketællingen i 1989 udgjorde det samlede antal assyrer i Sovjetunionen 9.600 personer.

²⁰ Betegnelse for det kommunistiske idealmenneske, som havde internaliseret (overtagelse af gruppenormer) kommunismens ideologi, og for hvem blandt andet etnisk tilhørsforhold var uvedkommende.

²¹ Yezidikurdere adskiller sig fra de muslimske kurdere ved deres religion, idet der i yezidiernes religion indgår elementer fra såvel jødedommen som kristendommen. De er blevet kaldt tilbedere af djævelen, englene eller solen. I 1926 udgjorde yezidierne i hele Sovjetunionen 15.000 personer.

²² Grækerne har beboet Kaukasus de sidste totusinde år, og de taler en variant af nygræsk. Under Stalin og 2. verdenskrig blev grækerne deporteret til hovedsageligt Kazakstan. Ved folketællingen i 1989 udgjorde det samlede antal grækerne i Sovjetunionen 91.700 personer. Mange grækere er dog i løbet af det 20. århundredet udvandret til Grækenland.

armeniere, der tager til Rusland for at arbejde, oplever antisemitisme og bringer disse oplevelser og indtryk med tilbage til Armenien. Rabbi Gersh-Meir-Burshtein mente, at det var vigtigt med en lov om minoriteter. Han oplyste i øvrigt, at Jerevans borgmester er gift med en jødisk kvinde.

Norwegian Refugee Council oplyste, at den tidligere præsident, Levon Ter-Petrossian, er gift med en jødisk kvinde.

Samtlige repræsentanter var enige i, at der ikke sker forfølgelse af etniske minoriteter i Armenien, at alle frit kan udøve deres religion, og at etniske minoriteter, der udrejser fra Armenien, gør det hovedsageligt på grund af dårlige sociale og økonomiske forhold.

UNHCR mente, at Armenien befolkningsmæssigt set er et homogent land. UNHCR havde ikke hørt om, at hverken kurdere eller at yezidier har problemer. Muslimske kurdere deltog i offentlige demonstrationer for Öcalan, den nu i Tyrkiet fængslede leder af det forbudte kurdiske parti PKK. De er vel accepterede og har egne tv og radio programmer. Det jødiske samfund har gode relationer til landets styre. Assyrerne har heller ikke problemer. For så vidt angår muslimer i Armenien, oplyste UNHCR, at der ikke er tradition for at disse udøver deres religion, men at der i øjeblikket pågår renovering af en moske.

Human Rights Commission under the President of the Armenian Republik oplyste, at de problemer, de etniske minoriteter måtte have ikke er knyttet til deres etniske baggrund, men derimod til de økonomiske og sociale forhold, som også er vilkårene for armeniere. De etniske minoriteter er ligestillet og har samme rettigheder som armeniere.

Norwegian Refugee Council mente heller ikke, at der sker forfølgelse af etniske minoriteter i Armenien. Rådet bekræftede, at muslimske kurdere uden problemer har deltaget i offentlige demonstrationer i Jerevan i forbindelse med Öcalans anholdelse.

A.D. Sakharov Armenian Human Rights Foundation mente, at de problemer de etniske minoriteter måtte have, er de samme som den øvrige befolkning har. Organisationen mente endvidere, at der mellem de etniske grupper var interessekonflikter i forhold til donorpenge, men ingen konflikter i øvrigt og ej heller i forhold til myndighederne og regeringen.

4.6 Generelle menneskeretlige og retslige vilkår for homoseksuelle

Commission for Human Rights under the President of the Armenian Republik oplyste, at homoseksualitet forsat er forbudt ifølge den gældende sovjetiske straffelovs artikel 116, men at der ikke i de seneste år har været rejst straffesager mod homoseksuelle. Kommissionen oplyste endvidere, at både den almene og specielle del af straffeloven er under behandling i parlamentet. Homoseksualitet er reguleret i den specielle del og er ved det nye ændringsforslag udgået af loven. Den specielle del har været igennem tre behandlinger (*readings*) og mangler således yderligere fire før den er endeligt vedtaget. Den almene del har på nuværende tidspunkt været igennem to behandlinger (*readings*).

Helsinki Association oplyste, at Europarådet som en af betingelserne for Armeniens optagelse kræver artikel 116 i straffeloven ophævet.

En vestlig ambassade, der ønskede at være anonym, oplyste, at artikel 116 fortsat vil være indeholdt i straffeloven, men at den ændres således, at den beskytter mindreårige involveret i homoseksuelle aktiviteter.

Ifølge ambassaden var der faldet fire domme i 1995 i henhold til artikel 116, syv i 1996, syv i 1997 og fire i 1998. Ambassaden havde ikke kunnet få oplysninger om, hvorvidt der i disse sager har været involveret mindreårige eller vold.

Norwegian Refugee Council mente ikke, at loven håndhæves, til trods for at homoseksualitet indtil den nye straffelov vedtages, fortsat er strafbart.

Helsinki Association anførte, at der i 1999 har været en afstemning i parlamentet om en amnesti til de personer, der sad fængslet i medfør af artikel 116. Amnestien blev i første omgang nedstemt, men efter at justitsministeriet havde forklaret, at det var nødvendigt for fuldgyldig armensk medlemskab af Europarådet, at amnestien blev vedtaget, fik forslaget tilslutning. Fire personer sidder dog fortsat fængslet, dømt i medfør af artikel 116.

OSCE oplyste, at der fortsat sidder tre personer fængslet, som er dømt i henhold til artikel 116. OSCE havde dog ingen oplysninger om grundlaget for domsafsigelsen.

Ifølge Norwegian Refugee Council findes der officielt ikke homoseksuelle i landet. Emnet er tabu. Rådet havde dog kendskab til en bar i Jerevan for homoseksuelle. En vestlig ambassade, der ønskede at være anonym, mente, at der findes et livligt miljø for homoseksuelle i Jerevan, således er der flere caféer og restauranter for homoseksuelle, og en bestemt undergrundsstation er kendt som tilholdssted. Der bliver ikke skredet ind fra politiets side.

Helsinki Association derimod fremførte eksempler på fire homoseksuelle, der i 1999 var blevet afpresset penge af politiet for at undgå anlæggelser af straffesager. Ved forhør hos politiet var en af de fire samtidigt blevet mishandlet. De homoseksuelle havde betalt knapt 10.000 US\$ for at undgå retssagerne og dermed afsløringen af deres seksuelle orientering overfor familie og venner.

4.7 Deltagelse i valgsvindel

Sakharov Armenian Human Rights Foundation havde ikke kendskab til, at der er sket retsforfølgelse af personer på grund af deltagelse i valgsvindel i forbindelse med præsidentvalget i marts 1998 eller parlamentsvalget i maj 1999. En enkelt sag var blevet anlagt ved domstolen, men afvist for at være uklar. Organisationen mente, at eventuelle retssager undgås ved at bestikke dommerne. Organisationen oplyste endvidere, at det var vanskeligt at sige noget definitivt om valglove, idet der forud for hvert valg var vedtaget en ny lov.

Human Rights Commission under the President of the Armenian Republic supplerede, at der på ti år har været fem valglove, og at en ny er på vej.

En vestlig ambassade, der ønskede at være anonym, havde indhentet oplysninger hos de lokale valgkommissioner om påståede sager om valgsvindel, og havde konstateret, at der ikke var anlagt en eneste retssag for deltagelse i valgsvindel.

OSCE havde heller ikke kendskab til eventuelle retssager i forbindelse med valgsvindel, og henviste i øvrigt til deres rapport om parlamentsvalget.

4.8 Militærforhold

Soldier's Mother startede i 1997 et projekt for at stoppe immigrationen af armenske statsborgere. Et af punkterne i projektet var at undersøge, hvor stor en del af immigrationen i perioden 1993-1997 der blandt unge mænd var relateret til militære årsager. Undersøgelsens resultat viste, at 18% af de unge mænd, der forlod landet, gjorde dette for at undgå militærtjeneste. Mange af disse unge mænd ville ifølge organisationen gerne vende tilbage til Armenien. Organisationen har derfor etableret et projekt, hvor den møder de unge mænd i lufthavnen og assisterer dem ved indrejsen.

Organisationen har efterfølgende udarbejdet en håndbog med titlen Vores søn og det nationale militær, der indeholder rådgivning og vejledning i forbindelse med indkaldelse og aftjening af værnepligt samt relevante uddrag af lovgivningen. Håndbogen, der omfatter 80 sider, og med støtte fra IOM første gang blev udgivet i 1998, er to gange efterfølgende blevet opdateret og nyudgivet, senest i år 2000. Efter ønske fra blandt andet de etniske mindretal udgives håndbogen nu også på russisk.²³

UNHCR oplyste, at for så vidt angår militærtjeneste, sker der indkaldelser to gange årligt, nemlig forår og efterår. Når en person er indkaldt til militærtjeneste, må denne ikke forlade landet, og der er et højt kontrolniveau i lufthavnen. Det er muligt for en indkaldt person at få et udstedt pas, men det er i praksis ganske svært.

Flere kilder, herunder UNHCR, Helsinki Association og Norwegian Refugee Council, mente, at det er muligt at bestikke sig fra militærtjeneste. Norwegian Refugee Council mente, at betalingen kunne være op til 1.000 US\$.

Flere kilder, herunder Norwegian Refugee Council og Helsinki Association, anførte, at det er forholdene indenfor militæret, der er årsag til, at mange unge mænd unddrager sig militærtjenesten. Norwegian Refugee Council tilføjede, at der har været flere selvmord grundet de hårde forhold, samt at der har været flere tilfælde af personer, der under optagelsesceremonier, er afgået ved døden.

Helsinki Association mente, at det sker, at politi eller militær afhenter unge mænd herunder flygtninge, som ikke er blevet regulært indkaldt. Organisationen kendte endvidere til eksempler på, at familiemedlemmer var blevet tilbageholdt indtil en værnepligtig dukkede op. Organisationen vurderede dog, at antallet af sådanne hændelser er faldende, og mente i øvrigt, at det er muligt at gå til retten, samt at organisationen ydede gratis hjælp i sådanne sager.

Soldier's Mother kunne ikke bekræfte, at der forekommer tvangsrekruttering ved irregulær indkaldelsesmetoder, som det skete tilbage i 1992 og 1993. Der sker heller ikke længere tilbageholdelser af familie, venner, naboer mv. til forsvundne værnepligtige eller desertører, som det var tilfældet i 1992 og 1993.

Heller ikke Norwegian Refugee Council havde kendskab til, at der siden 1995 skulle være sket tvangsmæssig mobilisering direkte fra gaden uden indkaldelse.

²³ Нас сын и национальная армия. Армянский Благотворительный Комитет "Зинвори Майр". Jerevan 2000.

Vedrørende militærtjeneste i Nagorno Karabakh se afsnittet under Nagorno Karabakh.

4.8.1 Amnesti og straffeforhold

Soldier's Mother oplyste, at for unge i den værnepligtige alder, der opholder sig udlandet for at undgå aftjening af værnepligt, har Præsidenten udstedt amnesti frem til henholdsvis den 30. juni 2000 og 30. december 2000. Såfremt den pågældende værnepligtige vender tilbage og melder sig til de militære myndigheder inden udløbet af disse tidsperioder, vil der ikke ske retsforfølgelse. Der vil heller ikke ske retsforfølgelse, hvis en person, der er deserteret fra militæret inden udløbet af en måned, frivilligt vender tilbage til sin enhed, og der i øvrigt har været en gyldig årsag til fraværet. Straffede desertører holdes ifølge organisationen i særlige disciplinære enheder i op til tre år.

Soldier's Mother oplyste endvidere, at de unge ikke, såfremt de idømmes straf for unddragelse, sendes til et almindeligt fængsel, men til et fængsel for unge mennesker. De kan idømmes op til tre år for unddragelse. Efter endt afsoning skal pågældende færdiggøre militærtjenesten.

Commission for Human Rights under the President of the Armenian Republik oplyste, at der fængsles og straffes i gennemsnit otte personer om året for militærunddragelse. Førstegangs unddragere kan som udgangspunkt idømmes mellem et til tre års fængsel. I praksis idømmes der i gennemsnit to års fængsel. Soldier's Mother oplyste, at der var besøgsmuligheder for familier hver søndag.

Der er ifølge Mother's Soldier ingen forskel med hensyn til forholdene i militæret for armeniere og andre etniske grupper.

4.8.2 Alternativ militærtjeneste

For så vidt angår alternativ militærtjeneste blev der i 1998 ifølge Commission for Human Rights under the President of the Armenian Republik fremsat et forslag i parlamentet om en sådan mulighed. Forslaget blev fremsat som et tillæg til eksisterende lov. Forslaget blev imidlertid ikke vedtaget af parlamentet med den begrundelse, at flertallet af de unge mænd i den værnepligtige alder ville ansøge om alternativ tjeneste, hvilket betød en sikkerhedsmæssig svækkelse af landet, og desuden forudsatte en sådan lovændring, at der var fred i regionen, og at Aserbajdsjan ophævede sin økonomiske blokade mod Armenien. Der er ikke efterfølgende blevet fremsat et nyt lovdkast, men kommissionen har i sin årsberetning for 1999 opfordret regeringen til at genfremsætte et lovforslag.

Helsinki Association udarbejdede i 1997 et udkast til en ny lov om militærtjeneste, men organisationerne fik ingen respons fra myndighederne. Helsinki Association mente i øvrigt ikke, at der fandtes pacifister i landet, og der havde således aldrig været ført retssager om militærnægtelse af samvittighedsårsager.

OSCE oplyste, at ifølge Europarådets komité for retsanliggander og menneskerettigheder skal Armenien indenfor de næste to år vedtage en lov om alternativ militærtjeneste i forbindelse med Armeniens optagelse i Europarådet.²⁴

Norwegian Refugee Council mente, at en lov om alternativ tjeneste er undervejs.

²⁴ Armenien blev under delegationens besøg optaget i Europarådet den 28. juni 2000.

4.8.3 Jehovas vidner og militærtjeneste

Ingen kilder kunne give oplysninger om antallet af Jehovas Vidner i Armenien. Ifølge organisationens hjemmeside på Internettet var der i 1999 543 døbte medlemmer²⁵. Af samme hjemmeside fremgår, at organisationen ikke har kontor i Armenien.

Soldier's Mother oplyste, at Jehovas Vidner ikke er registreret som trossamfund i landet.

En vestlig ambassade, der ønskede at være anonym, oplyste, at Jehovas Vidner i Armenien anses for at være en sekt. Organisationens statutter er i overensstemmelse med den armenske forfatning, men da organisationen har missioneret uden tilladelse, har den ikke kunnet blive registreret. Jehovas Vidner har ikke protesteret ved en domstol og har dermed ikke prøvet sagen. Ambassaden oplyste endvidere, at flere begivenheder i forbindelse med organisationens aktiviteter har vakt forargelse i offentligheden. F.eks. har en leder ved en højere læreanstalt krævet, at nye studenter skulle lade sig omvende til Jehovas Vidner for at kunne blive optaget.

Norwegian Refugee Council mente, at Jehovas Vidner ikke er populære, men havde ikke hørt om, at medlemmer skulle være blevet arresteret. Jehovas Vidner udøver deres aktiviteter uden særlige problemer. Det er blevet oplyst i TV i Armenien, at flere unge har begået selvmord på grund af løfte om et evigt liv efter døden. Dette har ikke øget sympatien for Jehovas Vidner blandt befolkningen.

Ifølge Commission for Human Rights under the President of the Armenian Republik vil en person, der nægter at aftjene værnepligt af religiøse årsager risikere retsforfølgelse og således også medlemmer af Jehovas Vidner, der nægter at udføre militærtjenesten.

Helsinki Association mente, at der på nuværende tidspunkt er 21 medlemmer af Jehovas Vidner, der er fængslet på grund af militærnægtelse. Organisationen mente endvidere, at Europarådet har udover at henstille til, at der inden for to år i den armenske lovgivning gives mulighed for alternativ militærtjeneste, krævet at fængslede medlemmer løslades inden for et år. På trods af dette var ifølge organisationen yderligere to personer blevet dømt og fængslet.

OSCE var ikke helt sikker på antallet, men mente at have kendskab til otte til ni sager, hvor medlemmer af Jehovas Vidner er blevet dømt og fængslet for militærnægtelse. OSCE mente endvidere, at der normalt idømmes mellem seks måneder og tre år. OSCE oplyste, at der i praksis er mulighed for, at personer med undtagelse af Jehovas Vidner, der ikke ønsker at bære våben, kan aftjene værnepligt i de våbenfrie funktioner. Soldier's Mother bekræftede, at hvis en værnepligtig ikke ønsker at bære våben, er det muligt at aftjene i våbenfrie funktioner.

Dette er også hvad en vestlig ambassade, der ønskede at være anonym, oplyste. Ambassaden anførte, at problemet med medlemmerne af Jehovas Vidner er, at de helt afviser militærtjenesten og således ikke kun afviser at bære våben. Myndighederne har uden megen held forsøgt at overtale medlemmerne af Jehovas Vidner til dog at gøre tjeneste i de våbenfrie funktioner, såsom i administrationen, i køkkenet osv.

Soldier's Mother havde ikke kendskab til, at medlemmer af Jehovas Vidner er blevet dømt i forbindelse med militærnægtelse, fordi de er Jehovas Vidner. Organisationen mente dog, at Jehovas

²⁵ Til sammenligning angives Danmark at have 261 døbte medlemmer.

Vidner agiterede ihærdigt blandt landets unge for at få dem som medlemmer og for at få dem til at nægte militærtjeneste.

4.9 Fidai grupper og den Pan-Armenske Nationale Bevægelse

A.D. Sakharov Armenian Human Rights Foundation oplyste, at ordet fidai stammer tilbage til middelalderen, hvor det var betegnelsen for en ridder eller adelsmand. Under konflikten, hvor Armenien endnu ikke rådede over eget militær, blev ordet brugt om de lokale paramilitære grupper. Grupperne havde ikke en samlet ledelse. Grupperne kunne have både en god og en dårlig moral, og blandt medlemmerne befandt sig en del kriminelle personer. Med oprettelsen af det armenske forsvar blev nogle af grupperne integreret i militæret. Resten opløste sig selv, og fidaigrupperne har ikke eksisteret længe. Det armenske forsvar har en kort historie, og i begyndelsen var der på grund af fidaigrupperne mange kriminelle elementer i militæret, således også personer i høje positioner, som forsøgte at indføre deres egne love. De er nu ude af militæret, og nogle er fængslet.

Norwegian Refugee Council bekræftede, at fidaigrupperne ikke længere eksisterer, og at det havde været en blanding af bander og paramilitær.

Den Pan-Armenske Nationale Bevægelse²⁶ var den politiske drivkraft bag Nagorno Karabakhs løsrivelse fra Aserbajdsjan. Partiets præsident er den tidligere armenske præsident Levon Ter-Petrossian, og formanden er den tidligere indenrigsminister Vano Siradeghian, som i dag efter at have fået ophævet sin parlamentariske immunitet er forsvundet. Siradeghian står anklaget for tilskyndelse til mord, sortbørshandel og korrupsion. Partiet, der fortsat er et legalt parti, havde under konflikten regeringsmagten med 90% flertal. Ved sidste parlamentsvalg i 1998 opnåede det under 2% af stemmerne. Partiet søges nu ansvarliggjort for forsvindingen af 400 millioner US\$, hvoraf en stor del udgøres af donationer fra udlandet, som Armenien modtog i forbindelse med jordskælvet i 1988. En ad hoc kommission nedsat under parlamentet har den 14. juni 2000 fremsat sin endelige rapport, hvori det tidligere regeringsparti gøres ansvarlig for dokumenteret svindel med 200 millioner US\$. Under delegationens besøg i Armenien blev sagen heftigt debatteret i medierne.

4.10 Retslige vilkår

4.10.1 Retssystemet

OSCE oplyste, at det fortsat er den gamle sovjetiske straffelov, der er gældende. OSCE oplyste endvidere, at der i Armenien er et to instans retssystem, nemlig en første instans og en appelinstans. Der er begrænsede muligheder for at appellere en sag og at få den behandlet i appelinstansen.

Commission for Human Rights under the President of the Armenian Republik oplyste, at en ny forfatning har været diskuteret i mange år, og at der under parlamentet er nedsat en kommission, der

²⁶ Det armenske navn er Haiots Hamazgaien Sharjoun, der på engelsk oversættes til Pan-Armenian National Movement. Partiet skiftede navn i 1995 fra Armenian Pan-National Movement.

gennem de sidste ti måneder har færdiggjort et udkast til en ændring af forfatningen. Kommissionen mangler endnu den del, der vedrører retssystemet.

Med henvisning til korrupsionen inden for retssystemet mente OSCE, at en generel forbedring af retssystemet forudsætter, at de håndhævende og dømmende myndigheder får en rimelig aflønning, og at der bør ske en forbedring af lovgivningen og dens implementering.

Sakharov Armenian Human Rights Foundation mente ikke, at det er muligt at få en retfærdig rettergang i Armenien, men at dette ikke skyldes lovene, men korrupsionen. Hvis en person får problemer med politiet undgår pågældende, at sagen føres for retten, hvis der på stedet betales bestikkelse. En dommer får mellem 100 til 200 US\$ om måneden i løn. Han kan imidlertid tjene op imod 30.000 til 40.000 dollars på en sag ved modtagelse af bestikkelse.

4.10.2 Dødsstraf

Commission for Human Rights under the President of the Armenian Republik oplyste, at dødsstraf stadig er en mulig sanktion ifølge loven, men at dødsstraffen ikke har været anvendt siden 1992. Der er blevet udarbejdet et udkast til en ændring af straffeloven, og såfremt det vedtages, vil dødsstraffen udgå af loven. Siden 1992 er personer, der stod til dødsstraf, idømt anden sanktion som eksempelvis livsvarig fængsel.

OSCE bekræfter, at dødsstraf ikke har været anvendt siden uafhængigheden. Der sidder dog stadig 32 personer på dødsgangen, og OSCE har ingen informationer om, hvorvidt nogen af dem har fået konverteret deres straf til livsvarig fængsel. OSCE bekræfter, at dødsstraffen i den nye armenske straffelov afskaffes, men at straffeloven endnu ikke er vedtaget.

4.10.3 Ombudsmandsinstitutionen

Commission for Human Rights under the President of the Armenian Republik oplyste, at et lovudkast til etablering af en ombudsmandsinstitution har været færdigt i et år. Udkastet har været til høring og er blevet godkendt af justitsministeriet og andre relevante ministerier. Desuden har det været forelagt parlamentet. Kommissionen har nu meddelt præsidenten, at såfremt det nuværende parlament ikke fremskynder arbejdet, vil kommissionen nedlægge sit erhverv. Kommissionen vil, hvis udkastet vedtages, være den organisation ombudsmandsinstitutionen overdrages til.

4.11 Dokumenter

Department for Migration and Refugees oplyste, at der nu udstedes nye armenske nationalitetspas, som teknisk er af international standard. Gyldighedsperioden er fem år. Der er via stempler oplysninger om blodtype samt bopæl i passet, og passet bruges således også som indenrigspas. Der er ingen oplysninger om etnicitet. De gamle sovjetiske pas er gyldige frem til 1. juli 2000. Herefter skal de være udskiftet med armenske pas. Da udskiftningsprocessen er tidskrævende og kostbar, vil gyldighedsfristen muligvis blive forlænget.

Departementet oplyste yderligere, at flygtninge har et rødt ID-kort, der er på størrelse med et pas. Kortet udstedes af pasmyndighederne i Armenien og er kun til brug inden for landets grænser. ID-

kortet indeholder oplysninger om etnicitet, civilstatus, faderens navn samt oplysninger om eventuelle børn.

Flygtningene kan endvidere få udstedt et konventionspas (jfr. UNHCR's folder, der er vedlagt som bilag 10)

En vestlig ambassade, der ønskede at være anonym, mente, at der var mange falske dokumenter i omløb. Den oplyste endvidere, at der kan være problemer med at fastlægge en persons identitet. Det er dog muligt, under forudsætning af, at personen opgiver sin tidligere korrekte adresse, at få identiteten kontrolleret af de lokale myndigheder.

4.12 Ind og udrejseforhold

Department for Migration and Refugees oplyste, at Law on Legal Status on Foreigners in Armenien omfatter regler om ind og udrejse for udlændinge.

Departementet oplyste endvidere, at der på nuværende tidspunkt ikke er en lov, der regulerer ind og udrejseforholdene for armenske statsborgere, hvilket departementet har nævnt i sin rapport Concept on the State Regulation of the Population Migration in the Republic of Armenia. Samtidig har departementet i rapporten anført, at der er et behov for en sådan regulering.

Der kræves ikke ifølge departementet udrejsetilladelse. Hvis en armensk statsborger rejser til et SNG-land, er der ikke krav om visum. Er det ikke et SNG-land stiller det pågældende land som hovedregel krav om visum.

Der er ifølge IOM flere muligheder for udrejse til lands af Armenien. For det første via Georgien, hvor grænsen tidligere kunne krydses uden fremvisning af dokumenter, men hvor en armensk statsborger i dag skal fremvise pas. For det andet via Aserbajdsjan. Dette er dog reelt ikke muligt, da grænsen er lukket, og da grænseområdet er belagt med miner. For det tredje kan udrejse ske via det fri handelsområde, der ligger i det nordøstlige Armenien, og som omfatter Armenien og Georgien (jfr. indtegning på kortet over Armenien i bilag 2). I det fri handelsområde tager armenierne en taxa, hvor chaufføren ofte er en azerier²⁷. Desuden kan der udrejses via Iran.

Department for Migration and Refugees bekræftede oplysningerne om det frie handelsområde, og at grænsekrydsning i dette område ikke er noget problem.

IOM oplyste, at grænsen mellem Armenien og Tyrkiet er lukket.

Vedrørende indrejse mente IOM, at det er meget nemt at opnå visum og indrejsetilladelse til Armenien. Dette udstedes på ambassader eller i selve lufthavnen i Jerevan.

Med hensyn til indrejse efter langt tids ophold i udlandet, mente Department for Migration and Refugees ikke, at der er problemer. Der er heller ikke indrejseproblemer for en armensk statsborger,

²⁷ Den georgiske region Kvemo Kartli, der grænser op mod Armenien og Aserbajdsjan er beboet af et stort azerisk mindretal. Jfr. Rapport fra flyvende attaché mission til Georgien. 16. november - 21. november 1998. Udlændingestyrelsen, København 1999.

der er gift med en azerier. Der stilles dog krav til, at giftermålet, såfremt det er indgået i udlandet, skal legaliseres hos de armenske repræsentationer i udlandet.

OSCE refererede til International Advocates' Union of Armenia, som overfor OSCE oplyste, at hvis en armensk statsborger indgår ægteskab i udlandet med en udlænding, kræves der ikke en særlig tilladelse eller særlige dokumenter for at kunne indrejse og bosætte sig i Armenien.

En vestlig ambassade, der ønskede at være anonym oplyste, at en medfølgende ægtefælle ved selve indreisen får udstedt et tre dages opholdsvisum. Dette forlænges hos OVIR²⁸ én måned, derefter med et halvt år og endeligt med tre år, hvorefter der kan søges om statsborgerskab. Selve ansøgningsproceduren om statsborgerskab er enkel og varer cirka tre måneder. Om end myndighederne ikke er velvilligt indstillet overfor indrejse af et blandet armensk/azerisk ægtepar, er der i lovgivningen ingen hindringer. Der gør ingen forskel, om det er en mand eller kvinde, der er azerier, og ambassaden har ingen negative erfaringer haft med indrejse af sådanne ægtepar. Desuden, mente ambassaden, var der endelig den mulighed, at der kunne anlægges sag eller betales bestikkelse.

Med hensyn til afviste asylansøgere oplyste IOM, at der ikke er en speciel procedure for indrejse i Armenien for afviste asylansøgere. Selvom de ikke skulle være statsborgere i landet gælder samme procedure ved indrejse som for armenske statsborgere. Afviste asylansøgere, der indrejser i Armenien, er ikke udsat for arrestationer eller lignende fra myndighedernes side. Problemet er snarere, at de før udrejsen har solgt alt, hvad de ejer, og ved tilbagevenden står uden bolig m.v. IOM vil gerne hjælpe disse personer, men de henvender sig sjældent for at søge hjælp.

UNHCR mente, at der muligvis kan opstå problemer for unge mænd i den værnepligtige alder (18 til 27 år), idet militærpolitiet i lufthavnen undersøger denne gruppe. UNHCR oplyste endvidere, at der mellem Armenien og Rusland er indgået en aftale om gensidig udlevering af kriminelle og herunder også unddragere.

IOM oplyste, at personer med flygtningestatus kan rejse på et refugee travel document, og at flygtningene tror, at de med disse dokumenter kan udrejse til f.eks. de vesteuropæiske lande.

Norwegian Refugee Council oplyste, at armeniere ved ud- og indrejse risikerer ureglementeret at få deres valuta konfiskeret af grænsepolitiet.

²⁸ OVIR - Одел Виз и Регистрации, Directorate of Visas.

5. Nagorno Karabakh

5.1 Militære forhold

Om de militære forhold i Nagorno Karabakh oplyste Karabakhs udenrigsministerium, at Karabakh siden 1992 har haft sin egen hær med forsvarsministeriet som den ansvarlige myndighed. De militære forhold er reguleret i Military Code.

I militæret aftjener kun personer fra Karabakh. Der forekommer ikke tvangsrekruttering af armeniere til hæren. Tilbage i 1992, hvor hæren blev opbygget, deltog mellem 10-50 frivillige personer fra Sovjetunionen og Armenien. Disse personer var oprindeligt fra Karabakh.

Den værnepligtige alder er mellem 18 til 20 år og værnepligtsperioden er to år. De første seks måneder til et år undervises der på en militærskole i våbenbrug. Resten af værnepligtstiden foregår ude i felten. Erfarne værnepligtige sendes også til grænseområdet til Aserbajdsjan, men inden for Karabakhs grænser, og der sker regelmæssig udskiftning. Værnepligten aftjenes under normale forhold.

I krigstid kan personer mellem 18 og 60 år indkaldes til militærtjeneste, men der sker ingen tvangsrekruttering. Under konflikten meldte personer under 18 år og over 60 år sig frivilligt til hæren.

Visse grupper har mulighed for at undgå militærtjeneste. Det er for eksempel lærere og andre faggrupper, der er behov for i samfundet. Der er mulighed for at aftjene værnepligt i sektioner, hvor der ikke bæres våben, og der tages hensyn til den enkeltes helbred. Desuden er der mulighed for alternativ tjeneste, såfremt en person af religiøse årsager ikke ønsker at aftjene værnepligt.

Der er forsat spredte skyderier ved grænseområdet til Aserbajdsjan. Der er tale om en såkaldt *sniper-war*. Soldaterne fra Karabakh har fået instrukser om, at holde sig inden for grænsen og ude af syne, således at der ikke forekommer provokationer. De har endvidere fået instrukser om ikke at skyde. I år 2000 har der ikke været nogen dødsfald. En gang månedligt inspiceres området af en delegation bestående af personer fra Udenrigsministeriet og OSCE.

International Rescue Committee, der i Aserbajdsjan afvikler en række flygtningeprojekter tæt op ad grænsen til Nagorno Karabakh og de besatte områder, oplyste, at der er forholdsvist roligt i grænseområderne. Der forekommer ind i mellem skyderier, men ingen er blevet dræbt i den seneste tid, og sikkerhedssituationen er således relativ stabil.

OSCE i Jerevan bekræftede, at Karabakh har sin egen hær, og at armenske statsborgere ikke lovmæssigt kan tvinges til tjeneste. Illegal tvangsrekruttering til Karabakh har tidligere fundet sted, men finder ikke sted i dag. Også Soldier's Mother bekræftede, at Karabakh har eget militær med egne militære reguleringer. Værnepligtige i Karabakh får således en højere løn.

UNHCR havde ikke kendskab til, at armeniere skulle aftjene værnepligt i Karabakh. Norwegian Refugee Council havde heller ikke hørt om tilfælde af tvangsrekruttering til militærtjeneste i Karabakh inden for de sidste år. Soldier's Mother angav, at ingen armenske værnepligtige sendes til tjeneste i Karabakh, men at de sendes til tjeneste ved de armenske grænseområder.

En vestlig ambassade, der ønskede at være anonym, oplyste, at det officielt afvises, at armensk militær er involveret i militære anliggender i Karabakh. Ambassaden kunne dog oplyse, at værnepligtige i det armenske militær frivilligt deltager i genopbygningen af Karabakh, og at de som frivillige i Karabakh får udbetalt en højere løn.

Helsinki Association mente, at Armenien har militær i Karabakh og i de besatte områder, og at aftjening af værnepligt for armenske soldater i disse områder er ganske normalt.

5.2 Statsborgerskab

Nagorno Karabakhs repræsentant i Armenien oplyste, at på trods af, at det internationale samfund ikke har anerkendt Karabakh som et selvstændigt land, anvendes begrebet statsborgerskab. En person har således statsborgerskab i Karabakh, såfremt personen boede i området på tidspunktet for den erklærede selvstændighed eller i dag lever i Karabakh og ønsker at blive statsborger.

Udenrigsministeriet i Karabakh forklarede, at som følge af den manglende internationale anerkendelse findes der ikke en egentlig statsborgerlov, men statsborgerskab erhverves ud fra udarbejdede principper. Såfremt en person oprindeligt stammer fra Karabakh, betragter myndighederne vedkommende som statsborger. Desuden accepterer Karabakh dobbeltstatsborgerskab. Begge forhold er dog problematiske i forhold til omverdenen grundet Karabakhs politiske situation.

Det er præsidenten i Karabakh, der meddeler statsborgerskab.

5.3 Dokumenter

Nagorno Karabakhs repræsentant i Armenien mente, at spørgsmålet om dokumenter herunder pas er problematisk, idet Karabakh ikke er blevet anerkendt internationalt som en selvstændig stat. Selvom der ifølge international ret er krav på mulighed for udrejse uden restriktioner, har borgerne reelt ikke denne mulighed. I lang tid kunne man udstede gamle sovjetiske pas, som man havde et stort lager af. Disse pas kan imidlertid ikke længere anvendes. Såfremt en borger derfor ønsker at udrejse, sker dette på armenske pas, som udstedes af de armenske myndigheder. I det armenske pas stemples der på side fem, og af stemplet fremgår bopælsadressen i Karabakh. Borgere i Karabakh får dog ikke udstedt egentlige armenske pas, men en slags midlertidige rejsepas, og passene skal afleveres ved tilbagekomsten.

Udenrigsministeriet oplyste, at idet statsborgerskab i Karabakh ikke anerkendes af det internationale samfund, er der således heller ingen myndigheder, der kan udstede nationalpas. Indtil 1. juni 2000 anvendtes de gamle sovjetiske pas.

Såfremt borgere har brug for at forlade området, for eksempel ved sygdom (der er ingen hospitaler i Karabakh), hvis de er diplomater og skal foretage udenlandsrejser eller er studerende, får de udstedt et armensk pas hos de armenske myndigheder i Armenien. I realiteten har borgerne selv med dette pas ikke fri bevægelighed, idet de risikerer at blive nægtet indrejse i et land, når myndighederne i det pågældende land erfarer, at personen er fra Nagorno Karabakh.

5.4 Ind- og udrejseforhold

Ind- og udrejse til Karabakh kan ske fra Armenien via luftvejen med helikopter eller via motorvejen A317 over Goris i Armenien og gennem Lachin korridoren i det besatte område til Shushi (Shusha) i Karabakh.

Armenske statsborgere skal ikke have visum, men udenlandske statsborgere inklusive statsborgere fra SNG landene er viseringspligtige. Der kan ansøges om visum i Karabakhs repræsentationer i Jerevan, Moskva, Washington, Sidney og Beirut. Udstedelsen af et visum koster 25 UD\$.

Der sker paskontrol ved myndigheder fra Karabakh ved overgangen mellem den armenske grænse og de besatte områder.

6. Rusland

6.1 Generelle menneskeretlige forhold for de azeriske og armenske mindretal

Til påstanden om, at armeniere skulle være blevet overfaldet af azerier i Rusland, havde kilderne, herunder UNHCR, Danish Refugee Council eller Memorial Human Rights Center i Moskva, intet kendskab til.

UNHCR mente, at der er racismen blandt civilbefolkningen i Moskva, men at det ikke, så vidt UNHCR er informeret, har resulteret i fysiske overfald.

Danish Refugee Council og UNHCR havde ikke kendskab til organiserede grupper, der skulle foretage systematiske overgreb mod personer af udenlandsk herkomst.

IOM var af den opfattelse, at om end kaukasiere inklusive armeniere var mål for racisme, finder der ikke systematisk forfølgelse sted.

UNHCR oplyste videre, at der ikke forekommer myndighedsfølgelse af armeniere eller azerier i Rusland, men at antallet af tilfælde af generel politichikane mod personer med udenlandsk udseende inden for det sidste år er steget, formentlig på grund af situationen i Tjetjenien.

International Federation of Red Cross i Aserbajdsjan vurderede, at situationen i Rusland for kaukasiere i forbindelse med konflikten i Tjetjenien er blevet vanskeligere.

6.2 Retslige vilkår

6.2.1 Flygtningestatus

De russiske migrationsmyndigheder skelner mellem følgende begreber: Forced Migrants, som udelukkende anvendes på russere fra de tidligere SNG-lande, internt fordrevne, der omfatter personer fra for eksempel Tjetjenien, SNG-flygtninge og flygtninge fra øvrige lande.

Moskva Migration Service anslår, at der mellem 1989 og 1993 ankom 51.000 personer fra Armenien og Aserbajdsjan som følge af konflikten. Majoriteten var etniske armeniere hovedsageligt personer i blandede ægteskaber, der ikke kunne tage ophold i hverken Aserbajdsjan eller Armenien. Memorial Human Rights Center bekræftede denne oplysning og tilføjede, at azerierne flygtede til Aserbajdsjan og ikke til Rusland. Moskva Migration Service oplyste endvidere, at flygtningene ved ankomsten til Rusland blev indkvarteret i Moskva og de omkringliggende byer. Flygtningene fik flygtningestatus, og med tiden fik de anvist lejligheder rundt omkring i landet, dog ikke i selve Moskva eller fjerntliggende regioner i f.eks. Sibirien. De blev ligeledes tilbudt mulighed for at ansøge om statsborgerskab. Moskva Migration Service anslog, at der dog stadig er 6.000 armeniere, som siden 1989 har boet i hoteller i Moskva, der ikke har villet fraflytte Moskva, og som ikke har villet tage russisk statsborgerskab. Myndighederne ved ikke, hvad de skal stille op med denne gruppe.

Af de armeniere og azerier, der er kommet til Rusland i de seneste år, er det ifølge Federal Migration Service, kun et fåtal, der har søgt om asyl. Federal Migration Service mener, at årsagen hertil er, at der ikke i dag generelt forekommer forfølgelse i disse lande. Ofte er asylmotivet knyttet til en påstand om politisk forfølgelse. Sagerne behandles, men hovedparten får afslag på asyl, hvilket blev bekræftet af Moskva Migration Service. Federal Migration Service vurderede, at de fleste armenierne og azerierne i dag kommer til Rusland af økonomiske årsager.

Federal Migration Service oplyste endvidere, at der ikke ved behandling af asylansøgninger diskrimineres i forhold til visse nationaliteter. Alle ansøgninger behandles og vurderes efter samme kriterier, og der foretages en individuel og konkret vurdering i hver enkel sag.

UNHCR mente, at der er store problemer med asylproceduren, men at det er personer fra ikke-SNG lande, der har de største problemer.

Moskva Migration Service oplyste, at der ikke findes asylcentre i selve Moskva, da dette ville være meget dyrt. Centrene ligger i de omkringliggende regioner.

Ifølge Moskva Migration Service er personer med flygtningestatus berettiget til skoleundervisning, lægehjælp og andre sociale ydelser såsom pension. Memorial Human Rights Center bekræftede dette, og supplerede, at personer med flygtningestatus har ret til at arbejde, men at de i praksis har vanskeligheder med at finde et job, da arbejdsgiverne ikke ønsker at ansætte dem.

Ifølge UNHCR har asylansøgere i medfør af lov fra 1992 krav på identitetskort, der dokumenterer deres status som asylansøger i landet, og som udstedes af de russiske immigrationsmyndigheder. Der er ifølge UNHCR imidlertid store problemer med implementeringen af denne lov, hvorfor mange asylansøgere ikke er i besiddelse af dokumentet. Det første asylkort er således først blev udstedt i maj 2000.

6.2.2 Opholdstilladelse og registrering

Ved ikrafttrædelsen af Declaration on Rights and Freedoms of Man and Citizen i september 1992 og ved forfatningen af 1993 blev retsgrundlaget for fri bevægelighed etableret. Samtidigt blev det gamle sovjetiske propiskasystem af forfatningsdomstolen erklæret for forfatningsstridigt²⁹. I overensstemmelse med den nye forfatning ændrede Law on the Rights of Citizens to Freedom of Movement and Choice of Temporary and Permanent Residence fundamentalt det tidligere propiskasystem. Kravet om skulle have tilladelse til at bo et bestemt sted blev afskaffet og blev erstattet af en pligt til bopælsregistrering³⁰. Denne pligt indebærer, at en person skal registrere sin bopælsadresse i den by, hvor personen er bosat. Der skelnes mellem midlertidig og permanent registrering.

Ifølge Federal Migration Service kan personer fra Armenien eller Aserbajdsjan opholde sig legalt på russisk territorium ved enten at erhverve midlertidig eller permanent registrering. OVIR, IOM,

²⁹ Propiska betyder registrering på russisk. Det er substantiv til verbet propisat', der betyder indskrive, registrere og tilmelde.

³⁰ Oplysningerne i det indledende afsnit stammer fra: Russian Federation. Failure to Protect Asylum Seekers. Amnesty International. April 1997.

Danish Refugee Council og Memorial Human Rights Center bekræftede, at den midlertidige registrering er tilstrækkelig til legalt ophold på russisk territorium.

OVIR forklarede, at da der ikke er visumpligt overfor hverken Aserbajdsjan eller Armenien, stilles der ikke krav til disse borgere om erhvervelse af opholdstilladelse for at kunne opholde sig legalt i Rusland. Der er kun krav om registrering. Såfremt der indføres viseringspligt overfor de førnævnte lande, vil det betyde, at borgerne fra disse lande enten skal søge opholdstilladelse eller statsborgerskab for at kunne opholde sig legalt i Rusland. Der var på et tidspunkt tale om, at der skulle indføres krav om visum, men dette blev dog ikke realiseret, og OVIR antager ikke, at der i nærmeste fremtid vil blive indført viseringspligt overfor hverken Armenien eller Aserbajdsjan.

OVIR oplyste videre, at det er det lokale politi, der varetager registreringsopgaven, og at det er en simpel procedure, som ikke giver anledning til problemer. Der sker heller ikke diskriminering ved registreringspligten. Pligten gælder også for russiske statsborgere, der ønsker at bosætte sig i en by, hvori de ikke i forvejen er registreret.

UNHCR var af den opfattelse, at der kan være problemer ved registreringen hos de lokale myndigheder, som administrerer proceduren. Der forekommer diskriminering, og personer oplever i visse tilfælde chikane ved behandling af deres registreringsanmodning. Nogle opnår registrering, andre ikke. Ifølge UNHCR er det et yderligere problem, at der udstedes uofficielle instrukser vedrørende registrering, som strider mod loven.

6.2.2.1 Midlertidig Registrering

Ifølge Federal Migration Service og OVIR gives den midlertidige registrering første gang for seks måneder og skal ved udløb fornyes, såfremt der fortsat ønskes legalt ophold. Danish Refugee Council oplyste, at registreringen koster 10 US\$.

OVIR oplyste, at kravene til den midlertidige registrering er, at der indgives ansøgning herom, at der fremvises pas, samt at pågældende kan dokumentere, at han/hun har et sted at bo. Der kan være tale om et lejemål, eller at henholdsvis slægtninge eller bekendte tillader, at pågældende bor hos dem.

For så vidt angår lejemål oplyste UNHCR supplerende, at udlejeren skal dokumentere, at han retligt set er indehaver af ejendommen. Såfremt pågældende er indlogeret på et hotel, er det ifølge OVIR tilstrækkeligt, at hotelejeren bekræfter, at personen er indlogeret på hotellet.

Ifølge IOM og Federal Migration Service fornyes registreringen uden yderligere betingelser, og der er ikke nogen begrænsninger på, hvor mange gange den kan fornyes. IOM oplyste videre, at det kan være vanskeligt at få fornyet registreringen i tide, idet ekspeditionstiden kan være ganske lang. Ofte betyder dette, at en person ved førstegangs erhvervelse af den midlertidige registrering allerede på dette tidspunkt skal anmode om fornyelse.

Ifølge Moskva Migration Service er det ikke i forhold til myndighederne vanskeligere at få en midlertidig registrering i Moskva end i andre byer eller regioner. Det, der kan være vanskeligt, er at finde en udlejer, der vil dokumentere, at pågældende er lejer i ejendommen. Årsagen hertil er, at udlejerne ofte ønsker at undgå at betale skat af lejeindtægter.

Danish Refugee Council mente, at det er ganske svært at erhverve registrering i byerne Moskva og St. Petersburg.

IOM forklarede, at den midlertidige registrering giver en begrænset ret til sociale ydelser, så som lægehjælp. I praksis risikerer personer med midlertidig registrering at blive nægtet den lægehjælp, de har krav på. Danish Refugee Council oplyste supplerende, at en midlertidig registrering giver adgang til gratis akut lægehjælp samt mulighed for gratis akut indlæggelse på hospital i op til tre dage. Herefter skal pågældende selv betale under forudsætning af, at personen ikke er russisk statsborger eller har tegnet forsikring.

Ifølge Moskva Migration Service findes der armeniere og azerier, som siden 1989 og frem til i dag har opholdt sig i Rusland på en midlertidig registrering.

6.2.2.2 Permanent Registrering

Federal Migration Service oplyste, at hovedbetingelsen for at erhverve permanent registrering er, at pågældende ejer fast ejendom. IOM bekræftede dette og oplyste supplerende, at det endvidere er muligt at erhverve permanent registrering, såfremt pågældende har arbejde, samt at det for SNG-borgere er en forudsætning, at pågældende er i besiddelse af et gyldigt pas.

Moskva Migration Service er af den opfattelse, at det er nemt at erhverve statsborgerskab, såfremt man har en permanent registrering.

IOM oplyste, at i Moskva imødekommes en anmodning om permanent registrering sjældent. Dette gælder både for russiske statsborgere og personer med andet statsborgerskab. Der imødekommes højst 200 ansøgninger om året. Ifølge organisationen er det lettere at opnå permanent registrering i Moskva-regionen, end i selve Moskva, men stadig ikke nemt. Andre regioner som f.eks. Pskov og de nordlige regioner udsteder derimod permanente registreringer som ”var det slik”.

OVIR oplyste, at såfremt en ansøgning om permanent registrering imødekommes, udsteder det lokale politi et registreringscertifikat. Danish Refugee Council oplyste supplerende, at registreringscertifikatet bl.a. indeholder oplysninger om statsborgerskab og pasnummer, men at personens etniske tilhørsforhold ikke er anført.

Ifølge OVIR er der mange flere personer fra henholdsvis Armenien og Aserbajdsjan, som er registreret i Rusland, end personer fra ikke-SNG lande. Der er i Rusland en større imødekommenhed og positiv indstilling overfor personer fra de tidligere SNG lande end overfor personer fra ikke-SNG lande. Dette skyldes ifølge OVIR, at personer fra SNG lande kommer til Rusland med et ønske om uddannelse og job og ikke begår kriminalitet.

Federal Migration Service oplyste, at en permanent registrering med enkelte undtagelser, som er hjemlet i den russiske forfatning, giver de samme sociale og civile rettigheder, som russiske statsborgere. Dette blev bekræftet af IOM og UNHCR. Et eksempel på en undtagelse er, at personer, der ikke har russisk statsborgerskab, ikke kan opstille og vælges som præsident.

I medfør af lovgivningen er der ifølge IOM fri adgang til lægehjælp for russiske statsborgere og personer med en permanent registrering, men i praksis må der ofte betales for den ønskede lægeassistance. Memorial Human Rights Center oplyste, at for at få fuld adgang til de sociale ydelser er det et krav, at pågældende har permanent registrering.

Memorial Human Rights Center anførte, at for så vidt angår anvendelse af udenlandsk arbejdskraft eksisterer der ikke nogen føderal lovgivning til regulering, men Moskva stiller i modsætning til andre regioner krav om arbejdstilladelse, hvilket i Moskva igen forudsætter en permanent

registrering. En arbejdsgiver kan straffes, hvis virksomheden ansætter en udenlandsk arbejdskraft uden arbejdstilladelse.

Ifølge Danish Refugee Council er proceduren for udstedelse af en arbejdstilladelse ofte langvarig.

Memorial Human Rights Center anførte endvidere, at uden en permanent registrering, vil det også for russere være vanskeligt at finde arbejde i Moskva.

I praksis er det på de lokale markeder ifølge Danish Refugee Council muligt at arbejde uden en arbejdstilladelse. Selvom de lokale myndigheder får kendskab til, at der arbejdes illegalt, lukker de øjnene mod bestikkelse. Dette vil dog ifølge organisationen ikke være muligt ved arbejde i store firmaer eller i højere positioner.

6.2.3 Statsborgerskab

OVIR og Federal Migration Service oplyste, at ifølge den gældende statsborgerskabslov fra 6. februar 1992, fik alle personer, der var permanent registreret i Rusland på tidspunktet for lovens ikrafttræden, automatisk statsborgerskab. Federal Migration Service bekræftede dette, dog var det muligt at frasige sig retten til statsborgerskab.

OVIR oplyste videre, at personer, der enten er født i landet eller har nærmere angivne familiemedlemmer i Rusland, relativt nemt kan erhverve statsborgerskab.

Memorial Human Rights Center var imidlertid af den opfattelse, at det ikke altid er lige nemt at erhverve russisk statsborgerskab på trods af, at en person umiddelbart opfylder lovens betingelser. Organisationen hjalp i marts omkring 2.000 personer med retssager vedrørende retten til statsborgerskab. Domstolen fandt, at de pågældende var berettiget til statsborgerskab og dermed russisk pas. Afgørelsen vil især berøre armeniere og meskheter. Organisationen oplyste dog endvidere, at på trods af dommen har de pågældende fortsat ikke fået deres dokumenter.

OVIR modtager dagligt 300 til 400 anmodninger om statsborgerskab. Hovedparten af disse indgives af ukrainere, men der modtages også anmodninger fra armeniere og azerier.

Ifølge IOM har mange af de armeniere, der opholder sig i Rusland, russisk statsborgerskab.

Moskva Migration Service oplyste, at kun et fåtal af de 51.000 flygtninge fra Armenien og Aserbajdsjan har søgt russisk statsborgerskab, på trods af at loven fra 1992 gjorde det nemt for denne gruppe at erhverve statsborgerskab. Dem, der ikke har ønsket statsborgerskab, har fortsat flygtningestatus i Rusland.

Moskva Migration Service mente, at årsagerne til, at kun et fåtal af flygtningene dengang søgte statsborgerskab var, at udenlandske ambassader hjalp dem videre til andre lande, hvilket var mere økonomisk fordelagtigt for flygtningene, og at de personer, som blev omfattet af Law on Refugees, ikke er værnepligtige i Rusland.

Yderligere oplyste Moskva Migration Service, at uden et russisk statsborgerskab er det muligt at rejse frem og tilbage mellem det oprindelige hjemland og Rusland og modtage sociale ydelser i begge lande. Såfremt personerne var blevet russiske statsborgere, ville de være i besiddelse af et russisk pas, hvorfor det ikke ville været muligt at modtage sociale ydelser i begge lande. Flygtninge har sovjetiske pas, og det fremgår ikke af dette, at de har flygtningestatus i Rusland.

6.2.4 Dokumenter

Federal Migration Service oplyste, at når de gamle sovjetiske pas udløber, vil de blive erstattet af nye russiske pas. Federal Migration Service antager, at processen vil tage omkring tre til fire år og oplyste endvidere, at det er indenrigsministeriet, som forestår administrationen. Såfremt en person ikke er i besiddelse af russisk statsborgerskab på tidspunktet for det sovjetiske pas' udløb, vil det ikke være muligt på legal vis at erhverve et russisk pas.

Memorial Human Rights Center oplyste, at udskiftningen af de gamle sovjetpas sker på forskellige tidspunkter i de forskellige regioner. Personer, som har fået russisk statsborgerskab, men som endnu ikke har fået et nyt russisk nationalpas, får påklæbet et bevis på statsborgerskabet i passets inderside. Organisationen oplyste endvidere, at flygtninge fra SNG-landene, som opholder sig i Rusland på gamle sovjetiske pas, vil få store problemer, når disse udløber eller på grund af udskiftningen bliver ugyldige, da de ikke kan få russiske pas og heller ikke kan få udstedt nye pas i hjemlandet. Memorial Human Rights Center oplyste, at de russiske myndigheder er klar over dette problem, men at de ikke på nuværende tidspunkt har tænkt sig at imødegå det.

Danish Refugee Council oplyste, at det er muligt at erhverve dokumenter mod bestikkelse. Det er ikke altid nemt, men generelt kan alt købes for den rette sum penge. I russiske aviser tilbydes der således hjælp til at skaffe henholdsvis registreringscertifikater og arbejdstilladelser mod en vis betaling.

6.2.5 Kontrolforanstaltninger og strafferetlige konsekvenser overfor personer med illegalt ophold

Ifølge Federal Migration Service opholder der sig i dag mellem 50.000 til 700.000 personer illegalt i Rusland. IOM skønnede, at tallet er 800.000, og at det inklusive kinesere kan være over en million. Moscow Migration Service oplyste, at Moskvas indbyggertal er på 8,260 millioner, hvortil kommer en daglig migration på tre millioner inklusive personer, der arbejder illegalt.

Memorial Human Rights Center anslår, at der opholder sig omkring 20.000 armeniere og et ukendt antal azerier illegalt i Rusland.

Ifølge UNHCR er det muligt at opholde sig i Rusland illegalt i gennem en ganske lang tidsperiode, men at det før eller siden vil medføre arrestation. Både UNHCR og Memorial Human Rights Center var af den opfattelse, at illegalt ophold i ti år eller længere er muligt mod at betale bestikkelse til det lokale politi. Bestikkelse er dog ikke en garanti mod arrestationer. Moskva Migration Service oplyste supplerende, at det ofte er nemt at bestikke politiet ude i regionerne til at tolerere et illegalt ophold.

UNHCR havde ikke kendskab til, at armenieres eller azeriers illegale ophold skal have medført deportation til hjemlandet.

UNHCR oplyste videre, at Rusland betragter alle lande, der har tiltrådt Geneve-konventionen som sikre tredje lande.

Danish Refugee Council oplyste, at politichikane og deportation er mulige konsekvenser af et illegalt ophold i Rusland, men at organisationen ikke har kendskab til, at deportation skulle have fundet sted overfor armeniere og azerier.

IOM oplyste tilsvarende og tilføjede, at personer, der opholder sig illegalt, ikendes bøder, men at deres illegale ophold tolereres.

OVIR oplyste, at såfremt personer ikke lader sig registrere i den by, hvor de reelt er bosat, kan de ifalde sanktioner. Sanktionerne pålægges såvel russiske som andre udenlandske statsborgere.

Ifølge Memorial Human Rights Center er sanktionerne en til fem dages fængsel.

OVIR stillede sig undrende overfor, at armeniere og azerier skulle have interesse i at opholde sig illegalt i Rusland grundet det faktum, at der for disse personer kun gælder krav om registrering og ikke opholdstilladelse. OVIR var af den opfattelse, at de eneste personer, der kunne have en interesse i illegalt ophold i Rusland, var kriminelle.

Federal Migration Service stillede sig tvivlende overfor, at personer fra henholdsvis Armenien og Aserbajdsjan skulle have opholdt sig illegalt i mere end ti år i Rusland. Federal Migration Service mente, at det var muligt, men var af den overbevisning, at Rusland da anvendes som transitland. Ifølge Federal Migration Service skal muligheden for at opholde sig illegalt i en længere tidsperiode i Rusland ses på baggrund af, at Aserbajdsjan og Armenien ikke er viseringspligtige overfor Rusland. Der foretages således ikke ind- og udrejsekontrol i form af stempler i pas.

6.3 Ind- og udrejseforhold

Ifølge Federal Migration Service foretages der ikke ind- og udrejsekontrol i form af stempler i pas tilhørende SNG-borgere. Armeniere og azerier har i de forgangne ti år kunnet rejse ind og ud af Rusland i forbindelse med arbejde, herunder illegalt, uden at der er foretaget registrering.

IOM oplyste, at der foregår en stor ud- og indrejse fra Armenien til Rusland. Omkring 200.000 armeniere og et ukendt, men stort antal aserbajdsjanere tager sæsonarbejde i Rusland.

7. Kildefortegnelse

7.1 Aserbajdsjan

An Armenian family in Sumgait City.

Azerbaijan National Committee of Helsinki Citizen´s Assembly (ANC HCA): Àrzu Abdullayeva, Chairwoman, and staff.

Cabinet of Ministers of the Azerbaijan Republic, Department for Migration: Ilham A. Mazanly, Deputy chief of Department, and staff.

Danish Refugee Council; Gert Holtze, Country Director, and staff.

Human Rights Center of Azerbaijan: Eldar E. Zeynalov, Director (associated with International Helsinki Federation).

Humanitarian Center – YUVA: Pervana Mamedova, Chairwoman, and staff.

International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies: Börje Sjøkvist, Head of Delegation, and Knut Kaspersen, Programme Coordinator.

International Rescue Committee: Charlie Kaften, Country Director.

IOM (International Organization for Migration): Joost van der Aalst, Head of Office, Ahmed Shirinov, National Programme Officer, and Sarat Dash, CDMC Project Manager.

Ministry of Justice, Azerbaijan Research Institute of Judicial Examination: Fouad M. Javadov, Director, and staff.

Red Crescent Society of Azerbaijan: Jawanshir A. Alkhasov, Secretary General, and Baylar Talybov, Population Movement Co-ordinator.

Society for Humanitarian Researches: Hasanov Avaz, Director, and staff (collaborate with the Danish Refugee Council).

Sulh - Non-Governmental Humanitarian Organization, Sumgait City: Dilshad Agalarova, Chief of Organization, and staff (collaborate with the Danish Refugee Council).

Western Embassy.

7.2 Armenien

Davojan, Razmik: Adviser to the President (on National Minorities)

Department for Migration and Refugees by the Government: Gagik K. Eganyan, Head, and staff.

Helsinki Association: Mikael Danielyan, Chairman, and staff.

Human Rights Commission to the President of the Republic of Armenia: Parouir Airikian, President, and staff.

IOM International Organization for Migration: Nilim Baruah, Chief of Mission, and staff.

National Center for Democracy and Human Rights: Vladimir Karmirshalyan, chairman and Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Republic of Armenia to the Kingdoms of Sweden, Denmark, Norway and the Republic of Finland.

Norwegian Refugee Council: Jan Willumsen, Resident Representative, and Tim Straight, Project Coordinator International Department.

OSCE (Organization for Security and Co-operation in Europe) Office in Yerevan: Christine Mardirossian, First Secretary Human Rights Officer.

Representative for the Assyrian Minority: Irina Gasparyan.

Representative for the Greek Minority: Slava Rafayelidis.

Representative for the Jewish Minority: Rabbi Gersh-Meir Burshtein.

Representative for the Russian Minority: Yuri Yakovenko.

Representative for the Yezidi Minority: Hassan Tamoyan.

Sakharov, A.D., Armenian Human Rights Foundation: Levon Nersisyan, Director.

Soldier's Mother (Zinvoir Mair): Greta Mirzoyan, president, and staff.

UNHCR: Thomas Birath, Representative UNHCR Branch Office Yerevan, and staff.

Western Embassy.

7.3 Nagorno Karabakh

Permanent Representation of the Republic of Mountainous Karabagh in Armenia: Karan Mirzoyan, Representative.

Foreign Ministry of Nagorno Karabakh: Ashot Ghujlian, Deputy of Foreign Ministry, and Masis Mayilian, Head of the political department.

7.4 Rusland

Danish Refugee Council, Maria M. Olsen, Representative in the Russian Federation, and staff.

Federal Migration Service of Russia: Vladimir Aleksandrovich Voloch, Stats-sekretar' and Director, and Vladimir O. Yakovlev, Head of Department for International Cooperation.

IOM International Organization for Migration: Edwin P. McClain, Chief of Mission, and Mark Alan Brown, Operations Officer.

Memorial Human Rights Center: Svetlana Gannuskhensch, Director, and Tatjana Kassatkina, Executive Director.

Moscow Migration Service: Tatjana Misakovna Matvienko, Deputy Director, Vasily A. Kudryashov, Deputy Chief, Alexander S. Novikov, Chief of Labour Migration, Eduard Avgustovic Rusman, Deputy Chief, and staff.

OVIR, Directorate of Visas: Vladimir Petrovich Ivanov, Head of the Department, and staff.

Royal Danish Embassy: Ina M. Svendsen, Consul.

UNHCR: Anna Johansson, Associate Protection Officer.

8. Bilag

Bilag 1: Kort over Aserbajdsjan

Bilag 2: Kort over Armenien

Bilag 3: Kort over Nagorno Karabakh

Bilag 4: Uddrag af rapporten Pathways to Europe from Azerbaijan. A Study of Migration Potential and Migration Business. IOM International Organization for Migration. Juni 2000.

Bilag 5: Uddrag af rapporten Concept on the State Regulation of the Population Migration in the Republic of Armenia. Cabinet of Ministers of the Azerbaijan Republic, Department for Migration. [Jerevan, 2000].

Bilag 6: Project on Prevention of Illegal Migration. National Center for Democracy and Human Rights. [Jerevan, 2000]

Bilag 7: The Condition of Human Rights in the Republic of Armenia. 1999 Annual Report of the Human Rights Issues Committee under the RA President.

Bilag 8: How to apply for Armenian citizenship. UNHCR, Armenia.

Bilag 9: Den Armenske Republiks Præsidents Arrangement. Vedrørende en komité, som skal koordinere aktiviteterne i de etniske minoriteters nationale og kulturelle foreninger i den armenske republik. 15. juni 2000.

Bilag 10: Convention Travel Document: Questions & Answers. UNHCR BO Armenia 1999.

Bilag 1

Bilag 2

Bilag 3

Bilag 4

Bilag 5

Bilag 6

Bilag 7

Bilag 8

Bilag 9

Bilag 10

